

EESTI KONJUNKTUURIINSTITUUT

ESTONIAN INSTITUTE
OF ECONOMIC RESEARCH

Rävala 6 19080 Tallinn Estonia tel 668 1242 fax 668 1240 e-mail eki@ki.ee

Eesti teraviljaturg 2009. aastal

Tallinn
Juuni 2010

Töö tellija: Põllumajandusministeerium

Vastutavad täitjad: Katrin Nittim, Pille Liivaauk

Eesti Konjunkturiinstituut
Rävala 6, 19080 Tallinn
Tel 668 1242
Fax 668 1240
E-mail: eki@ki.ee
<http://www.ki.ee>

Copyright © Eesti Konjunkturiinstituut

Sisukord

Sissejuhatus	5
Teravilja tootmine	7
Teraviljasaaduste tootmine	9
Väliskaubandus.....	11
Hinnad	18
Teraviljasaaduste tarbimine	25
Maailmaturg	31
Kokkuvõte	37

Sissejuhatus

Töö eesmärgiks on anda ülevaade Eesti teraviljasektori arengust 2009. aastal ja arengutrendidest lähitulevikus seostatult Euroopa Liidu ja maailmaturu arengutega.

Töös analüüsitakse:

- teravilja ja rapsi kasvupindasid, saake ja saagikust ning nende muutusi;
- teraviljatoodete tootmist ja tarbimist;
- teravilja ja rapsi kokkuostuhindade, rapsi, teravilja ja -toidete ekspordi- ja impordihindade ning teraviljatoodete jaehindade muutusi;
- rapsi, teravilja ja -toidete väliskaubandust riigiti ja tooteliigiti;
- teraviljaturu ja rapsituru olukorda ja prognoose EL-is ja maailmas.

Töös on kasutatud Statistikaameti (SA) põllumajanduse, tööstuse ja väliskaubanduse statistika andmeid ja EKI vaatluste ja tarbijaküsitluste andmeid. Euroopa Liidu ja maailmaturu ülevaadete koostamisel on kasutatud Euroopa Komisjoni raporteid, Põllumajandusministeriumi memosid ja EL-i erinevate riikide hinnaraporteid.

Töö maht on 38 lehekülge.

Eesti teraviljaturg 2009. aastal

Teravilja tootmine

Olukorda Eesti teraviljaturul 2009. aastal mõjutasid nii 2008. kui 2009. aasta teraviljasaagid. **2008. aastal** oodati kasvupinna laiendamise ja soodsate suviste kasvutingimuste tõttu korralikku saaki. Tegelikult rikkusid aga saagi kasvuperioodi lõpu ja koristusperioodi rasked ilmastikutingimused. Saak ei olnud väike, kuid kvaliteet sai kannatada. Eelmise aastaga võrreldes suurenesid vaid taliviljade (rukis, talinisu, tritik) saagid. Nende saagikused olid suuremad kui suviviljadel, mis valmisid hiljem ja mille koristamine jäi vihmaperioodi ajale (tabelid 1, 3, 4). Sügisese liigniiskuse tõttu kannatas nii hilisemate taliviljasortide kui ka suvivilja kvaliteet. Madalaks jäid eriti just seemnevilja ja toiduvilja kvaliteedinäitajad ning kaod olid ka söödavilja osas.

Koristustööde venimine vihmade tõttu 2008. aasta sügisel on põhjuseks, miks taliviljade külv 2009. aasta saagiks jäi hiliseks ja seetõttu külvipinnad väiksemaks kui olid 2007. aasta sügisel. Enim vähenes talirukki külvipind, mis 2007. aastal oli juba jõudnud uuesti tagasi 2000-ndendate aastate alguse tasemele (tabel 2).

2009. aasta teraviljasaak oli Eestis Statistikaameti andmetel (2010. aasta jaanuari seisuga) 879 tuhat tonni, see on 1,7% rohkem kui 2008. aastal. Vastupidiselt eelmisele aastale kannatasid 2009. aastal enim just taliviljad (rukis, talinisu ja tritik). Kasvupind vähenes küll vaid rukkil ligi kolmandiku võrra, kuid ebasoodsate talvitumistingimuste tõttu jäid saagikused eelmisest aastast tunduvalt väiksemaks, eriti tritikul (tabel 4). Tulemuseks 40,4% saagi vähenemist rukkil ja 10,9% talinisu ning vaid 3,2%-line kasv tritikul. Eelmisest aastast suuremad olid aga suviviljade saagikused ning ka nende saagid suurenesid aastatagusega võrreldes (suvinisu +11,8%, kaeral +11,4% ja odral +8,8%).

Tabel 1

Teravilja kasvupind (ilma kaunviljata, tuh ha)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009*	Muutus 2009/2008, ±%
Kasvupind kokku	259,2	263,2	261,0	282,1	280,3	292,3	309,3	316,1	2,2
sh - rukis	17,9	15,2	8,1	7,4	7,3	16,8	21,4	15,0	-29,9
- talinisu	27,8	25,5	23,2	19,6	23,6	36,9	42,8	45,3	5,8
- suvinisu	36,7	41,7	55,2	65,8	67,3	62,6	64,8	68,7	6,0
- oder	130,0	131,4	127,2	144,2	142,0	136,1	136,5	140,5	2,9
- kaer	35,2	36,5	35,4	33,7	32,6	31,5	34,2	36,2	5,8
- tritik	5,3	7,2	6,5	6,2	2,5	4,4	5,9	7,8	32,2
- muu	6,3	5,7	5,4	5,2	5,0	4,0	3,7	2,6	-29,7

* esialgne
Allikas: SA

Tabel 2

Talivilja külvipind (tuh ha)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Muutus 2009/2008, ±%
Külvipind kokku	63,4	42,1	29,9	45,1	48,6	69,0	61,9	76,6	23,7
sh - talirukis	17,0	9,1	6,3	7,0	14,7	20,5	12,7	15,8	24,4
- talinisu	37,0	24,6	16,2	32,7	30,6	41,7	41,0	51,0	24,4
- tritik	9,4	8,3	4,2	4,3	2,7	5,4	6,7	8,2	22,4
- oder			0,1	1,1	0,6	1,4	1,5	1,6	6,7

Allikas: SA

Tabel 3

Teravilja kogusaak (aidakaalus, ilma kaunviljata, tuh t)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009*	Muutus 2009/2008, ±%
Teravili kokku	524,7	505,7	608,1	760,1	619,3	879,5	864,2	879,0	1,7
sh - rukis	41,5	23,3	18,1	20,4	17,8	61,0	65,6	39,1	-40,4
- talinisu	74,0	45,1	66,4	71,4	65,1	151,4	163,8	145,9	-10,9
- suvinisu	74,4	99,7	130,2	192,0	154,5	194,4	178,7	199,7	11,8
- oder	249,4	253,6	293,5	366,7	302,7	362,7	349,1	379,9	8,8
- kaer	61,7	63,4	72,7	84,2	63,6	85,2	77,5	86,3	11,4
- tritik	12,9	9,9	16,0	15,0	5,4	15,4	21,8	22,5	3,2
- muu	10,8	10,7	11,2	10,4	10,2	9,4	7,7	5,6	-27,3

* esialgne

Allikas: SA

Tabel 4

Teravilja saagikus (kasvupinnalt, aidakaalus, ilma kaunviljata, kg/ha)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009*	Muutus 2009/2008, ±%
Teravili kokku	2024	1922	2330	2694	2210	3009	2794	2781	-0,5
sh - rukis	2313	1531	2228	2747	2449	3620	3073	2603	-15,3
- talinisu	2666	1771	2869	3634	2763	4105	3823	3224	-15,7
- suvinisu	2027	2394	2357	2917	2296	3106	2759	2907	5,4
- oder	1919	1930	2307	2543	2132	2665	2557	2704	5,7
- kaer	1752	1738	2057	2496	1953	2706	2263	2389	5,6
- tritik	2418	1387	2439	2430	2152	3521	3712	2873	-22,6

* esialgne

Allikas: SA

Ka rapsikasvatus sai 2008. aastal kannatada eriti niiske ja vihmase sügise tõttu. Saagikus jäi rohkem kui viiendiku võrra väiksemaks kui 2007. aastal, väiksemaks ka enamiku eelnevate aastate saagikusest. Saagiks koguti 110 tuhat tonni rapsiseemet, mida oli 17,5% vä-

hem kui 2007. aastal. 2009. aastal oli aga rapsi kasvupind rekordiline ehk 81,5 tuhat ha, mida oli 4,9% enam kui 2008. aastal. Vaatamata keskpärasele saagikusele 1665 kg/ha, mis on küll 16,4% suurem kui 2008. aastal, kuid 8,1% väiksem kui 2007. aastal, koguti saagiks rekordilised 135,7 tuhat tonni rapsiseemet.

Tabel 5

Rapsi kasvupind, rapsiseemne saak ja saagikus Eestis (tuh ha, tuh t, kg/ha)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009*	Muutus 09/08, ±%
Kasvupind	32,9	46,3	50,4	46,6	62,5	73,6	77,7	81,5	4,9
Saak	63,9	69,2	68,6	83,1	84,6	133,3	110,1	135,7	23,3
Saagikus	1944	1494	1362	1781	1354	1812	1431	1665	16,4

* esialgne
Allikas: SA

Teraviljasaaduste tootmine

Teravilja **kokkuostukogus** oli Eestis 2009. aastal 498 tuhat tonni, mis oli 24 tuhat tonni võrra ehk 4,6% väiksem kui eelmisel aastal. Tootjatel puudus huvi teravilja müüa, sest hinnatase oli eelmise aastaga võrreldes keskmiselt enam kui kolmandiku võrra madalam. See oli ligikaudu 15% madalam ka buumieelse (2006) aja hinnatasemest. Koguseliselt vähenes aastatagusega võrreldes enim nisu kokkuost (-27 tuhat t; -9,5%). Rukist osteti ligi 17 tuhat tonni vähem (-31,3%), otra aga üle 15 tuhat tonni võrra (+10,7%) aastatagusest rohkem. Rapsiseemne kokkuostukogus suurenes 2009. aastal aga 120 tuhat tonnini (aastaga +11,2%), kuid 2007. aasta rekordtaset veel ei saavutatud.

Tabel 6

Teravilja ja rapsiseemne kokkuost Eestis (tuh tonni)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Muutus 09/08, ±%
Teravili	180,9	194,2	211,5	235,2	354,8	495,9	521,7	497,7	-4,6
..nisu	79,2	93,9	98,8	131,7	147,0	231,8	283,6	256,6	-9,5
..rukis	27,4	16,2	14,1	13,2	12,5	51,9	53,8	37,0	-31,3
..oder	60,6	69,9	84,6	67,2	163,5	173,3	144,4	159,8	10,7
..kaer	10,5	9,8	11,0	19,3	25,0	31,4	25,9	27,8	7,3
..tatar	0,02	0,05	0,05	0,0	0,03	0,05	-	-	-
..tritik	1,1	1,1	1,3	2,4	2,1	2,6	6,1	7,1	16,2
..segavili	2,1	3,3	1,7	1,4	4,6	4,9	7,7	9,3	20,3
Kaunvili	1,9	1,2	0,4	0,1	0,4	1,1	0,4	2,1	5,4 korda
Rapsiseeme	63,7	68,5	58,5	67,7	100,1	126,5	107,9	120,0	11,2

Allikas: SA

Teraviljasaaduste **tootmise** näitajate osas on 2009. aasta kohta avaldatud vaid kiirstatistika andmed, mis lõplike andmete avaldamisega võivad muutuda. Tabelis 7 on esitatud 2009. aasta toodangu kohta hinnangulised näitajad. Esialgsetel andmetel jätkus 2009. aastal viimaste aastate heade teraviljasaakide mõjul toidujahu ja tangainete toodangu mahu kasv. Pagaritoodete toodangu täpsem maht oleneb peamiselt leiva ja saia tootmismahust, kuid suuri muutusi siin viimasel aastal ei olnud. Küll aga on teist aastat järjest vähenenud jahust kondiitritoodete toodang ja seda peamiselt tortide ja kookide väiksema tootmismahu arvel. Kiirstatistika andmetele tuginedes võib järeldada ka segasöötade toodangu mahu vähenemist 2009. aastal.

Tabel 7

Teraviljasaaduste tootmine Eestis 1995-2009.a (tuh t)

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009*	Muutus 09/08, ±%
Toidujahu	37,5	30,3	63,3	64,7	71,9	73,5	75,4	2,6
- nisujahu	20,2	11,9	43,0	44,4	51,8	52,4	52,7	0,6
- rukkijahu	16,9	18,4	20,2	20,1	20,0	20,9	22,7	8,6
Tangained	2,7	1,0	2,3	2,4	2,2	2,8	3,1	10,7
Leiva-saiatooted	99,7	76,5	72,4	74,4	78,8	77,3	77,0	-0,4
- leib	...	41,7	35,2	34,2	32,2	32,0
- sai, sepikulised	...	30,0	29,8	30,0	35,1	33,5
- suhkru- ja rasvarikkad saiad, pirukad	...	4,4	6,2	8,2	8,8	9,1
- kuivikud, röstleib, krõbeleivad, barankad	...	0,2	0,7	0,6	0,7	0,6
- pitsad	...	0,2	0,2	0,7	1,0	1,0
Jahust kondiitritooted	5,0	4,4	...	9,4	9,7	8,7	6,5	-25,3
- tordid, koogid	...	2,2	4,7	5,6	5,9	5,1
- keeksid, rullbiskviidid	...	0,4	0,7	0,6	0,6	0,6
- vahvlid	...	0,1	...	0,4	0,4
- küpsised	...	1,5	2,2	1,7	1,9	2,0
- praänikud, piparkoogid	...	0,2	1,1	1,0	0,9	0,8
Makaronitooted	0,7	-	0,6	0,3	0,0	0,0
Segasööt	162,8	133,3	177,0	208,9	214,2	229,5	190,0	-17,2

* EKI hinnangud SA esialgsete andmete põhjal

Allikas: SA, EKI

Eesti **jahutööstuse majandustulemused** olid 2009. aastal tagasihoidlikumad kui eelmisel aastal. Müügitulu teeniti 498,9 mln krooni, mida oli 13,7% vähem kui 2008. aastal. Kogukulud olid 451,9 mln krooni, mis olid 14,8% väiksemad kui eelnenud aastal. Suur osa kulude vähenemisest saadi ligikaudu 40% madalama toiduvilja kokkuostuhinna maksmisest. Töötajate arv suurenes jahutööstuses aastaga 10,3% ning tööjõukulu töötaja kohta suurenes 4%. See suurendas tööjõukulusid aastaga 14,6%.

Jahutööstuse kasumiks kujunes 47 mln krooni, see oli 1,3% väiksem kui 2008. aastal.

Valmisloomasööda tootjad suutsid aga aastatagusest väiksema müügitulu ja kuludega 2009. aastal oma kasumit suurendada. Sektori ettevõtted teenisid 2009. aastal müügitulu kokku 742,2 mln krooni, mis oli 226,3 mln krooni võrra ehk 23,4% väiksem kui aasta tagasi. Kulused suudeti aastaga vähendada 945,6 mln kroonilt 714,2 mln kroonini ehk 231,4 mln krooni võrra (-24,5%). Suurem osa kulude kokkuhoiust saadi aastatagusest neljandiku võrra madalama söödavilja kokkuostuhinna maksmisest. Töötajate arv suurenes valmisloomasööda tootjatel aastatagusega võrreldes 17,7% (157-ni), tööjõukulu töötaja kohta vähenes 19,8% ning see vähendas tööjõukulused kokku 5,6% võrreldes 2008. aastaga.

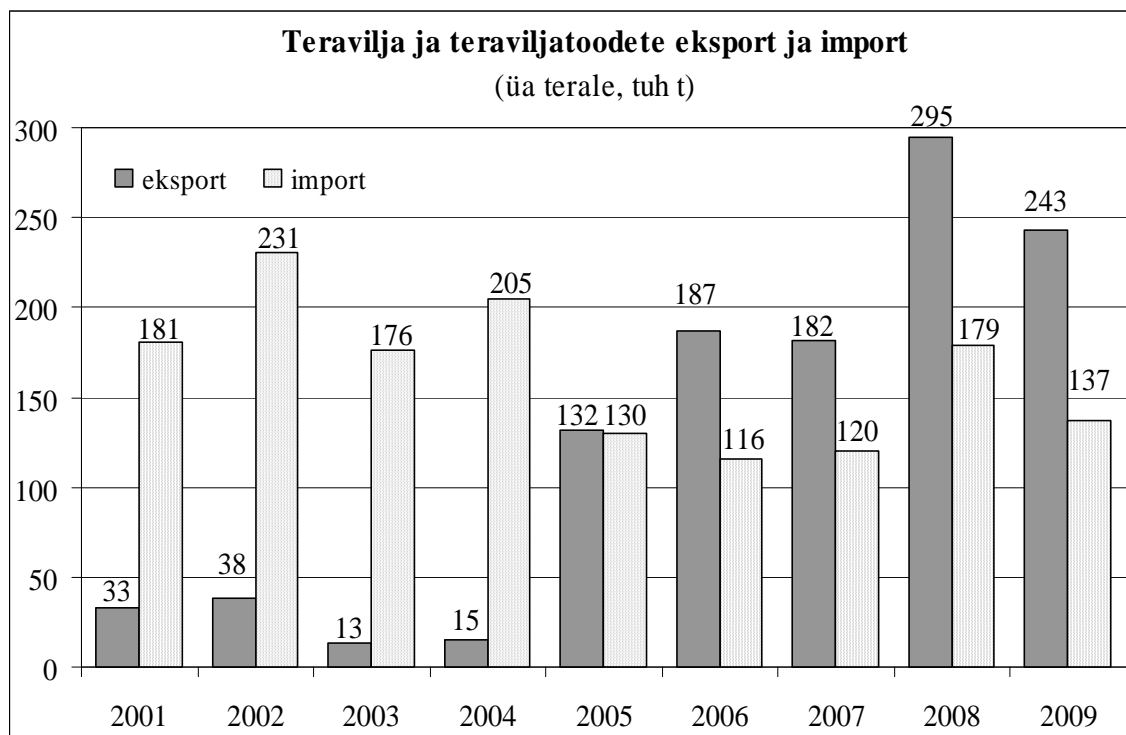
Valmisloomasööda tootjad teenisid 2009. aastal kasumit 28,0 mln krooni, mis oli 5,2 mln krooni võrra suurem (+22,6%) kui eelmisel aastal.

Nõudluse vähenemine ja tarbijate ostuvõime langus avaldasid mõju ka **pagaritööstuse majandusnäitajatele**, mistõttu jäid selle sektori majandustulemused 2009. aastal nõrgemaks kui eelmisel aastal. Pagaritööstuse müügitulu oli 2009. aastal 1,97 mld krooni, mis oli 281,5 tuh krooni võrra ehk 12,5% väiksem kui 2008. aastal. Samal ajal vähenesid kulud 244,4 tuh krooni võrra 1,8 mld kroonini ehk 11,8%. Kolmandik kulude vähenemisest saadi tööjõukulude languse abil. Tööjõukulud vähenesid aastaga 80,7 tuh krooni võrra ehk 14,2%. Töötajate arv vähenes pagaritööstuses 14,1% 3464 töötajani (2008.a 4032 töötajat), töötasu töötaja kohta praktiliselt ei muutunud (keskmiselt 8700 kr kuus). Sellega suurenes tööviljakus hõivatu kohta aastaga 1,4%.

Keerulisel aastal jäid pagaritööstusettevõtted siiski kasumisse - 2009. aastal teeniti kasumit kokku 149,8 tuh krooni. Kuid kuna kulude vähenemine jäi väiksemaks müügitulu vähenemisest, siis kahanes kasum eelmise aastaga võrreldes 37,1 tuh krooni võrra ehk 19,9%.

Väliskaubandus

Viimaste aastate head teraviljasaagid ning teravilja hindade tõus 2006. ja 2007. aastal ja veel ka 2008. aasta alguses on võimaldanud alates 2005. aastast oluliselt suurendada teravilja ekspordi Eestist. Teravilja ja teraviljatoodete **ekspordi ja impordi koguselised näitajad on** Statistikaameti poolt **ümber arvestatuna terale** ja selles arvestuses ei ole kaasatud riisi ja tooteid riisist (joonis 1). Viiel viimasel aastal on Eestist teravilja eksporditud kordades suuremates kogustes kui varasematel aastatel. Samal ajal on vähenenud teravilja impordikogus. Majandussurutise ja hindade languse tingimustes toimus 2009. aastal mõningane tagasimineku võrreldes 2008. aastaga – ekspordikogus vähenes 17,6% 243 tuh tonnini ja impordikogus vähenes 23,5% 137 tuh tonnini. Kuid nii ekspordi- kui impordikogused ületasid 2005-2007. aastate taset. Teravilja ja -saaduste väliskaubanduse koguseline bilanss on olnud positiivne alates 2005. aastast. 2009. aastal vähenes positiivne bilanss võrreldes 2008. aastaga 10 tuh tonni võrra.

Allikas: SA

Teravilja ja teraviljasaaduste **rahalisel bilansil** on arvesse võetud ka riis ja tooted riisist. Teravilja ja teraviljasaadusi eksporditi Eestist 2009. aastal 937,4 mln krooni eest ning see moodustas üldisest põllumajandussaaduste ekspordist (10195,3 mln kr) 9,2% (2008.a 10,2%). Teravilja ja teraviljasaadusi imporditi samal ajal 1220,2 mln krooni eest ning selle osakaal kogu põllumajandussaaduste impordist (14492,2 mln kr) oli 8,4% (2008.a 8,6%).

Tabel 8

Teravilja, teraviljasaaduste, õlikultuuride ning õlisaaduste põhieksporti käive ja struktuur

	Ekspordikäive (mln kr)			Ekspordistruktuur (%)		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009
Teravili	559,0	712,8	385,0	62	58	41
Jahu, tangained	113,8	159,4	150,0	13	13	16
Taigna- ja kondiitritooted	221,7	359,0	402,4	25	29	43
KOKKU teravili ja teraviljasaadused	894,5	1231,2	937,4	100	100	100
Õlitaimede seemned	145,8	327,6	320,4	26	32	40
Taimeõli	378,4	605,3	405,8	66	60	50
Õlikoogid	45,9	82,4	80,4	8	8	10
KOKKU õlikultuurid ja -saadused	570,1	1015,3	806,6	100	100	100

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Teravilja ja teraviljatoodete **ekspordikäive** oli 2009. aastal 23,9% väiksem kui 2008. aastal (1231,2 mln kr). **Importikäive** vähenes 1508,8 mln kroonilt 2008. aastal 1220,2 mln kroonini 2009. aastal ehk 19,1%. Seega teravilja ja teraviljasaaduste väliskaubanduse negatiivne saldo suurenes -277,6 mln kroonilt 2008. aastal -282,8 mln kroonini 2009. aastal. Kuigi juba mitu aastat on teravilja ja teraviljatoodete väliskaubanduse **koguseline bilanss** olnud positiivne, püsib **rahaline bilanss** endiselt negatiivne. Selle põhjuseks on eksporditava ja imporditava kauba erinev struktuur - impordikogusest moodustas 2009. aastal teravili 30% ning suurema lisandväärtusega tooted (jahu ja tangained ning taigna- ja kondiitritooted) 70%. Ekspordikogusest oli aga teravili 81% ja ülejäänud kaks kõrgemate hindadega tootegrupi 19%.

Kui üldine teravilja ja teraviljatoodete **ekspordikäive** vähenes viimase aastaga 23,9%, siis terana müüdud teravilja ekspordikäive vähenes 2009. aastal võrreldes 2008. aastaga 46%. Sellega vähenes teravilja osatähtsus üldises tootegrupi ekspordikäibes 41%-ni (-17%-punkti). Jahu ja tangainete ekspordikäive vähenes aastatagusega võrreldes 5,9%, kuid selle osatähtsus üldises ekspordikäibes suurenes eelmise aastaga võrreldes 3%-punkti 16%-ni. Taigna- ja kondiitritoodete ekspordikäive suurenes 12,1% ning selle osatähtsus üldises

Tabel 9

Teravilja, teraviljasaaduste, õlikultuuride ning õlisaaduste põhieksporti kogused (tonnides)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Muutus 2009/2008, ±%
Nisu	4690	34167	25964	27362	115142	91743	-20,3
Rukis	-	-	1500	1701	20752	17606	-15,2
Oder	436	53105	104819	114372	96171	64601	-32,8
Kaer	-	15750	24777	4685	23695	20308	-14,3
Nisupüül	4120	11471	14251	16857	18290	20739	13,4
Püül muust teraviljast	256	542	979	2080	2215	1568	-29,2
Kruubid, helbed	1196	2040	3571	3493	5330	7726	45,0
Linnased	786	6029	1908	444	504	714	41,7
Pagari- kondiitritooted	1557	1424	6670	11078	9400	9775	4,0
Rapsiseemned	11262	54618	37738	26085	53550	71111	32,8
Muude õlitaimede seemned	102	75	108	613	220	191	-13,2
Rapsiõli	17365	20153	24349	20541	21140	21144	0,02
Sojaõli	8670	8328	9188	11469	13477	10047	-25,5
Muud õlid	71	71	555	863	2862	3192	11,5
Õlikoogid rapsist	15911	24787	11071	17922	20712	23084	11,5
Muud õlikoogid	152	114	1033	350	168	600	3,6 korda

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

ekspordikäibes suurenes 14%-punkti võrra ja oli 2009. aastal 43%. Seega on ka teravilja ja teraviljatoodete ekspordistruktuuris toimumas positiivseid muutusi suurema lisandväärtusega toodete ekspordikasvu suunas.

Koguseliselt eksporditi 2009. aastal eelmise aastaga võrreldes vähem nisu, rukist, otra ja kaera ning rukkipüüli (tabel 9). 13% suurenes nisupüüli ja 18,7% tangude ning lihtjahu eksport, üle 40% suurenes kruupide ja helveste ning linnaste eksport.

Teravilja ja teraviljatoodete ekspordikäibest 36,9 mln krooni ehk 3,9% oli hinnanguline teravilja ekspordikäive, mille kohta puuduvad andmed teravilja liigi ja koguste kohta, millest tulenevalt ülaltoodud andmed ei kajasta teravilja ja -toodete koguselist eksporti täielikult.

Peamisteks **ekspordi sihtriikideks** olid nisu osas Holland, Läti, Saksamaa, rukki osas Hispaania, Saksamaa, Soome, jahude osas Läti ja Soome (tabel 10). Otra müüdi enim Hispaaniasse, aga ka Rootsi ja Hollandisse, kaera viidi peamiselt Hispaaniasse, Saksamaale ja Soome. Tangude ja lihtjahu ekspordist läks 62% Soome, 36% Läti, kruupide ja helveste ekspordist suundus 71% Soome ja 27% Läti ning linnaste ekspordist 52% Läti, 34% Leetu ja 13% Soome.

Kogu teravilja ja teraviljasaaduste ekspordist (koguseliselt, ümber arvestatult teradesse) läks kolmandatesse riikidesse 2009. aastal 2,2% (2008.a 25,7%, 2007.a 56,5%). Seega peamiselt müüdi teravilja ja -tooteid Eestist teistesse Euroopa Liidu riikidesse.

Tabel 10

Teravilja ja jahu ekspordi struktuur riigiti 2009. aastal (%)

Nisu		Nisujahu		Rukis		Rukki-jahu		Oder		Kaer	
'04.a	4690 t	'04.a	4120 t	'04.a	30 t	'04.a	256 t	'04.a	436 t	'04.a	0 t
'05.a	34167 t	'05.a	11471 t	'05.a	0 t	'05.a	542 t	'05.a	53105 t	'05.a	15750 t
'06.a	25964 t	'06.a	14251 t	'06.a	1500 t	'06.a	979 t	'06.a	104819 t	'06.a	24777 t
'07.a	27362 t	'07.a	16857 t	'07.a	1701 t	'07.a	2080 t	'07.a	114372 t	'07.a	4685 t
'08.a	115142 t	'08.a	18290 t	'08.a	20752 t	'08.a	2207 t	'08.a	96171 t	'08	23695 t
2009.a	91743 t	2009.a	20739 t	2009.a	17606t	2009.a	1562t	2009.a	64601t	2009.a	20308t
Holland	27	Soome	41	Hispaania	53	Läti	48	Hispaania	44	Hispaania	41
Läti	17	Läti	35	Saksamaa	29	Soome	32	Rootsi	33	Saksamaa	35
Saksamaa	14	Tai	13	Soome	18	Austraalia	18	Holland	10	Soome	16
Iirimaa	8	Malta	4			Leedu	2	Suurbrit.	8	Taani	8
Taani	7	Leedu	3					Saksamaa	4		
Suurbrit.	7	teised	4					Läti	1		
Rootsi	7										
Leedu	6										
teised	7										

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Teravilja ja teraviljasaaduste **impordikäive** oli 2009. aastal 1220,2 mln krooni, vähenemine võrreldes 2008. aastaga 19,1% (võrreldes 2007. aastaga +7,1%). Seejuures vähenesid nii teravilja, jahu ja tangainete kui ka taigna- ja kondiitritoodete impordikäibed (tabel 11). Kuid üldises teravilja ja teraviljasaaduste impordikäibes vähenes eelmise aastaga võrreldes teravilja impordi osatähtsus 8%-punkti võrra 12%-ni. Samas suurenes jahu ja tangainete impordi osatähtsus 2%-punkti võrra 27%-ni ning taigna- ja kondiitritoodete impordi osatähtsus 6%-punkti võrra 61%-ni. 2009. aastal oli impordikäibe struktuur 2007. aasta struktuurile sarnasem kui 2008. aasta struktuurile.

Tabel 11

Teravilja, teraviljasaaduste, õlikultuuride ning õlisaaduste põhiimpordi käive ja struktuur

	Impordikäive (mln kr)			Impordi struktuur (%)		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009
Teravili	164,9	308,5	151,2	14	20	12
Jahu, tangained	272,2	370,9	323,3	24	25	27
Taigna- ja kondiitritooted	702,3	829,4	745,7	62	55	61
KOKKU teravili ja teraviljasaadused	1139,4	1508,8	1220,2	100	100	100
Õlitaimede seemned	134,8	97,0	43,9	24	10	6
Taimeõli	290,1	728,3	480,0	51	73	64
Õlikoogid	138,8	169,4	226,7	25	17	30
KOKKU õlikultuurid ja -saadused	563,7	994,7	750,6	100	100	100

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Koguseliselt vähenes 2009. aastal võrreldes 2008. aastaga enim odra import (3,7 korda). Rukist veeti sisse 2,2 korda, nisu üle 40% vähem kui aasta tagasi (tabel 12). Vähenes ka jahu, linnaste ning linnaseekstrakti ning pagaritoodete import. Suurenes kaera import (+90,1%), tangude ja lihtjahu import (+54%) ning kruupide ja helveste import (+19,3%), sealhulgas kaerahelveste import kasvas ligi viiendiku võrra. Viimase põhjuseks võis olla soov pakkuda tarbijatele kodumaisest soodsamaid kaerahelbeid, mille järele madalamate sissetulekute puhul nõudlus suurenes.

Teravilja ja teraviljatoodete impordikäibest 62,9 mln krooni ehk 5,2% oli hinnanguline teravilja impordikäive, mille kohta puuduvad andmed teravilja liigi ja koguste kohta, millest tulenevalt koguselised andmed ei kajasta teravilja ja -toodete importi täielikult.

Kui 2007. aastal olid peamised teravilja **impordimaad** Eesti jaoks Läti, Soome, Venemaa ja Kasahstan, siis nii 2008. aastal kui ka 2009. aastal osteti teravilja kõige rohkem Lätist ja Leedust. Vähemal määral imporditi Soomest nisujahu, rukkijahu, otra ja kaera ning teraviljahelbeid, Poolast nisujahu, Rootsist rukkijahu, vähesel määral Saksamaalt rukist.

Kogu teravilja ja teraviljatoodete impordikogusest (ümber arvestatuna terale) osteti 2009. aastal 93,3% Euroopa Liidu maadest ja 6,7% kolmandatest riikidest (2008.a vastavalt 87% ja 13%).

Tabel 12

Teravilja, teraviljasaaduste, õlikultuuride ning õlisaaduste põhiimpordi kogused (tonnides)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Muutus 2009/2008, ±%
Nisu	46579	15506	6039	11888	32573	19030	-41,6
Rukis	11717	17354	10699	3303	9895	4565	-2,2 korda
Oder	26600	4239	3	3886	8494	2310	-3,7 korda
Kaer	1631	1218	1277	2075	547	1040	90,1
Nisujahu	14831	13502	14079	14443	17539	17180	-2,0
Rukkijahu	609	682	488	834	1497	1023	-31,7
Kaerahelbed	728	1071	1505	1750	1589	1904	19,8
Linnased	21291	20747	24295	21669	22089	17483	-20,9
Linnaseekstrakt	2751	2576	29089	3510	4335	4316	-0,4
Pagari- kondiitritooted	10460	11682	15612	16552	14723	13728	-6,8
Makaronid	8577	7469	7315	8303	9264	9253	-0,1
Rapsiseemned	61641	12823	25701	23394	6753	832	-8,1 korda
Muude õlitai- mede seemned	1600	3060	2192	1816	4142	2430	-41,3
Rapsiõli	2869	3962	5491	5475	24612	28986	17,8
Sojaõli	16431	14977	16549	18149	19028	11308	-40,6
Muud õlid	1079	1334	2174	2300	4424	5872	32,7
Õlikoogid rapsist	14579	33178	38104	30739	28704	40137	39,8
Muud õlikoogid	56803	28629	28099	22254	16812	31680	88,4

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Tabel 13

Teravilja ja jahu impordi struktuur riigiti 2009. aastal (%)

Nisu		Nisujahu		Rukis		Rukkijahu		Oder		Kaer	
2004.a	46579t	2004.a	148301	2004.a	11717t	2004.a	609t	2004.a	26600t	2004.a	1631t
2005.a	15506t	2005.a	13502t	2005.a	17354t	2005.a	682t	2005.a	4239t	2005.a	1218t
2006.a	6039t	2006.a	14079t	2006.a	10699t	2006.a	488t	2006.a	3t	2006.a	1277t
2007.a	11889t	2007.a	14443t	2007.a	3303t	2007.a	834t	2007.a	3886t	2007.a	2075t
2008.a	32573t	2008.a	17539t	2008.a	9895t	2008.a	1497t	2008.a	8494t	2008.a	547t
2009.a	19030t	2009.a	17180t	2009.a	4565t	2009.a	1023t	2009.a	2310t	2009.a	1040t
Läti	72	Läti	76	Läti	89	Läti	93	Leedu	77	Läti	80
Leedu	28	Soome	17	Leedu	10	Soome	4	Läti	13	Leedu	19
		Poola	4	Saksamaa	1	Rootsi	3	Soome	9	Soome	1
		Leedu	3					teised	1		

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Õlikultuure ja -saadusi eksporditi 2009. aastal Eestist 806,6 mln krooni väärtuses, vähenemine võrreldes 2008. aastaga oli 20,6%. Käibelangus toimus valdavalt taimeõlide ekspordikäibe vähenemise tõttu (-33%). Õlitaimede seemnete ja õlikookide ekspordikäibed vähenesid aastaga vastavalt 2,2% ja 2,4%. Õlitaimede seemnete ekspordikäibe osatähtsus õlikultuuride ja -saaduste üldises ekspordikäibes suurenes 8%-punkti võrra, seda peamiselt rapsiseemnete ekspordikoguse 32,8%-lise suurenemise arvel. Taimeõlide ekspordikäibe osatähtsus vähenes võrreldes eelmise aastaga 10%-punkti võrra, seda nii ekspordikoguse vähenemise kui hindade alanemise tõttu. Õlikookide ekspordikäibe osatähtsus õlikultuuride ja -saaduste ekspordikäibes suurenes 2%-punkti võrra õlikookide ekspordikoguste suurenemise tõttu (tabel 9). Rapsiseemneid eksporditi 2009. aastal peamiselt Soome, Hollandisse ja Belgiasse, õlikooke Soome, Norrasse ja Taani.

Õlikultuuride ja -saaduste impordikäive oli 2009. aastal 750,6 mln krooni, mis võrreldes 2008. aastaga on ligi veerandi võrra (-24,5%) vähem. Sealhulgas vähenes rohkem kui poole võrra õlitaimede seemnete import (rapsiseemnete import vähenes üle 8 korra, muude õliseemnete import üle 40%), kuid selle osatähtsus üldises õlikultuuride ja -saaduste impordikäibes oli vaid 6%. Vähenes ka taimeõlide impordikäive (-34,1%) ning õlide impordikäibe osatähtsus vähenes 9%-punkti võrra 64%-ni. Suurenes aga õlikookide impordikogus (õlikoogid rapsist +39,8%, muud õlikoogid +88,4%), ja nende impordikäive (+33,8%). Õlikookide osatähtsus kogu tootegrupi impordikäibes kasvas 13%-punkti võrra 30%-ni. Rapsiseemnete peamine impordimaa oli 2009. aastal Leedu, õlikooke osteti peamiselt Hollandist, Venemaalt, Leedust ja Lätist, vähem teistest maadest.

Tabel 14

Rapsiseemne ja õlikoogi ekspordi ja impordi struktuur riigiti 2009. aastal (%)

Eksport		Import	
Rapsiseeme	Õlikoogid	Rapsiseeme	Õlikoogid
2004.a 11262 t	2004.a 16063 t	2004.a 64641 t	2004.a 71382 t
2005.a 54618 t	2005.a 24901 t	2005.a 12823 t	2005.a 61807 t
2006.a 37738 t	2006.a 12104 t	2006.a 25701 t	2006.a 66203 t
2007.a 26085 t	2007.a 18272 t	2007.a 23394 t	2007.a 52993 t
2008.a 53550 t	2008.a 20880 t	2008.a 6753 t	2008.a 45516 t
2009.a. 71111 t	2009.a. 23684 t	2009.a. 832 t	2009.a. 71816 t
Soome 47	Soome 40	Leedu 70	Hollandi 33
Hollandi 26	Norra 37	Saksamaa 8	Venemaa 20
Belgia 13	Taani 17	Läti 7	Leedu 18
Saksamaa 9	Läti 6	Hollandi 6	Läti 16
teised 5		Taani 3	Ukraina 8
		Rootsi 3	Taani 3
		teised 3	teised 2

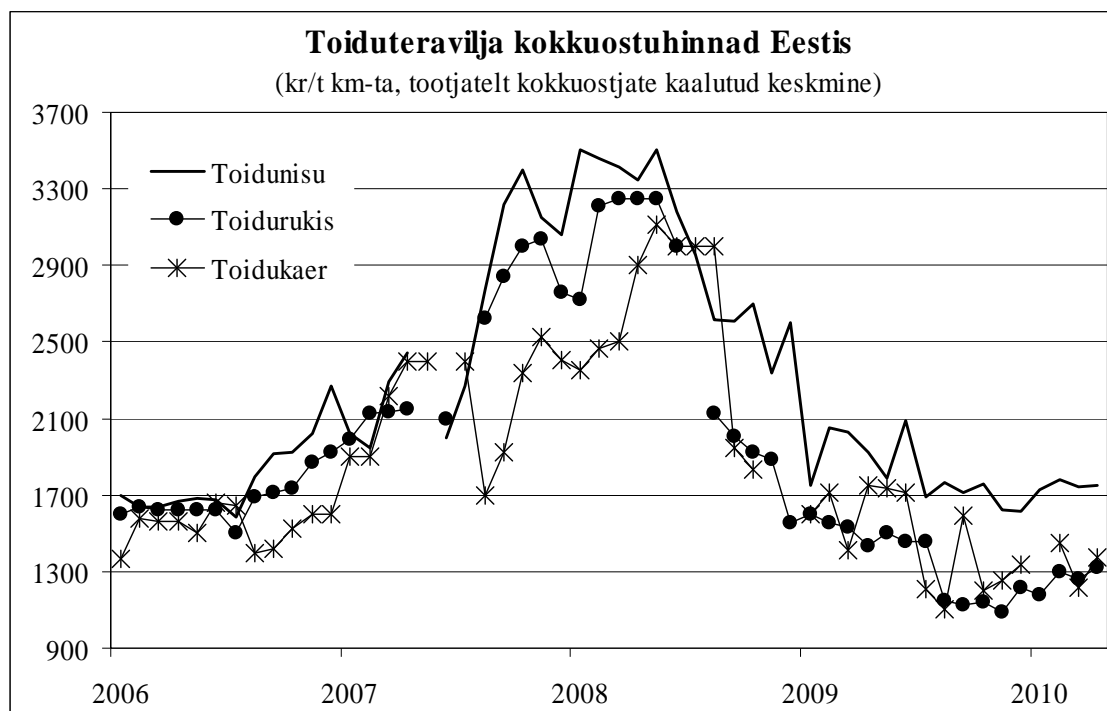
Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Hinnad

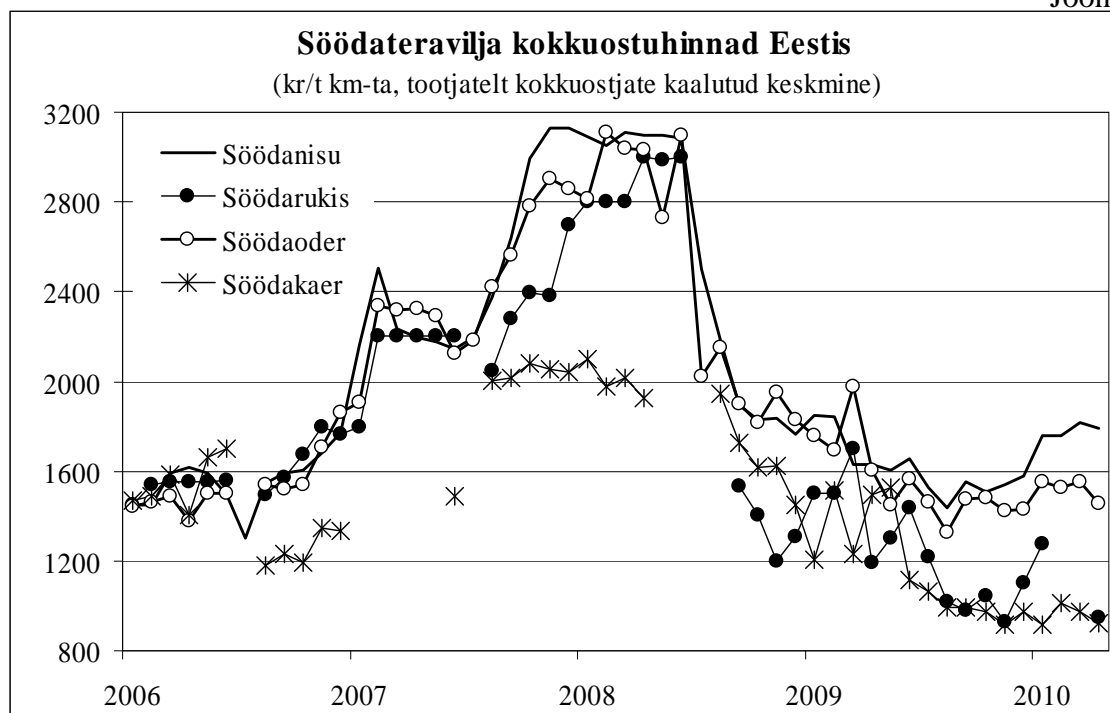
2008. aasta teraviljasaagid jäid Eestis oodatust väiksemaks, kuid Euroopa Liidus ja maailma mitmetes teistes teraviljakasvatuse regioonides olid saagid eelmisest aastast paremad. Seetõttu hakkasid **teravilja hinnad maailmaturul** pärast 2008. aasta esimeseks poolaastaks saavutatud kõrgeimat taset langema. Lisaks headele saakidele soodustasid maailmaturul langustendentsi ka euro-dollar kursu muutused, toornafta hinna ning laevaveo hindade langus. Üldise majanduslanguse tingimustes alanesid teravilja hinnad maailmaturul 2008. aasta teisel poolaastal kiiremini kui olid tõusnud. Langus jätkus ka 2009. aastal, kuid langustempo aeglustus. 2009. aasta sügiseks alanesid enamiku viljade hinnad buumi-aegse tõusu eelsele tasemele, mõne vilja osas madalamalegi. 2009. aasta IV kvartalis muutusid hinnad stabiilsemaks, mõne vilja osas toimus ka kerge hinnatõus.

Eestis liikusid teravilja **kokkuostuhinnad** sarnaselt maailmaturu hindadega. Kiirem oli hinnalangus kuni 2009. aasta IV kvartalini. Madalaim oli hinnatase söödanisul (1435 kr/t), söödaodral (1325 kr/t) ja toidukaeral (1106 kr/t) 2009. aasta augustis. Novembris jõudsid kokkuostuhinnad madalaimale tasemele toidurukkil (1088 kr/t), söödarukkil (931 kr/t) ja söödakaeral (915 kr/t), detsembris toidunisul (1613 kr/t). Vaid toiduodra hind oli madalaimal tasemel juba 2009. aasta märtsis (1209 kr/t). 2009. aasta IV kvartalis hinnalangus aeglustus, hinnad liikusid kord tõusu kord languse suunas, enamuse viljade osas kergel langustendentsil, vaid söödanisu ja söödaodra osas juba kergel tõusutrendil (joonis 2 ja joonis 3).

Joonis 2

Allikas: EKI

Tabel 15

Aasta keskmised teravilja kokkuostuhinnad Eestis (kr/t km-ga)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Muutus 09/08, ±%
Nisu	1692	1549	1841	2877	2448	1648	-32,7
Toidunisu	1810	1649	1909	3009	3066	1738	-43,3
Söödanisu	1633	1383	1593	2630	2017	1558	-22,8
Rukis	1758	1438	1645	2612	1981	1202	-39,4
Toidurukis	1792	1524	1687	2745	2139	1187	-44,5
Söödarukis	1328	1236	1542	2223	1711	1226	-28,3
Oder	1568	1418	1570	2529	1969	1464	-25,6
Toiduoder	-	1700	1568	2400	2526	1354	-46,4
Söödaoder	1568	1418	1570	2529	1968	1466	-25,5
Kaer	1308	1308	1392	2039	1763	1068	-39,4
Toidukaer	1379	1508	1570	2341	2630	1320	-49,8
Söödakaer	1264	1259	1372	2018	1637	1011	-38,2
Tritik	2237	2172	1325	-39,0
Raps	3206	3270	3894	5137	4966	3861	-22,3

Allikas: EKI

Edasi on kokkuostuhinnad vahepealsete tõusude ja langustega liikunud tõusutrendil, mis jätkus ka 2010. aasta alguskuudel. 2010. aasta aprilliks olid kokkuostuhinnad võrreldes madalaimate tasemetega tõusnud toidunisul 8,4%, toidurukkil 21,5%, toidukaeral 24,1%, söödanisul 24,9%, söödaodral 10,1%. Söödarukki ja söödakaera kokkuostuhinnad liikusid

tõusutrendil vastavalt 2010. aasta jaanuari ja veebruarini ning on edasi paaril viimasel kuul uuesti alanenud, kuid võrreldes madalaima hinnatasemega siiski vastavalt 2% ja 0,7% kõrgemad.

Teravilja keskmised kokkuostuhinnad olid Eestis 2009. aastal olenevalt viljast kuni poole madalamad kui 2008. aastal (tabel 15). Toiduteravilja hinnalangus võrreldes eelmise aastaga oli 43%...50%, söödaviljadel veidi vähem, 23%...39%.

Koos maailmaturuhindade langusega alanesid oluliselt ka **teravilja ekspordi- ja impordi-hinnad**. Eestis oli 2009. aasta keskmine ekspordihind rukkil 36,5% madalam, nisul ja odral kolmandiku võrra madalam kui 2008. aastal, kaera veeti välja 27% ning nisujahu viiendiku võrra odavamalt kui aasta varem (tabel 16).

Teravilja impordihinnad alanesid aastaga vähem kui ekspordihinnad. Enim, veerandi võrra, alanes kaera impordihind. Eelmise aastaga võrreldes tõusis rohkem kui kolmandiku võrra vaid odra impordihind (tabel 17).

Tabel 16

Teravilja ja nisujahu aasta keskmised ekspordihinnad (kr/t km-ta)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Muutus 09/08, ±%
Nisu	2086	1639	1713	3303	2744	1850	-32,6
Rukis	-	-	1179	2295	2708	1720	-36,5
Oder	-	1676	1819	3924	2701	1790	-33,7
Kaer	-	2061	2016	2543	2527	1839	-27,2
Nisujahu	3508	3167	3244	4031	5507	4411	-19,9
Raps	3879	3201	3848	5120	5963	4372	-26,7

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Tabel 17

Teravilja ja nisujahu aasta keskmised impordihinnad (kr/t km-ta)

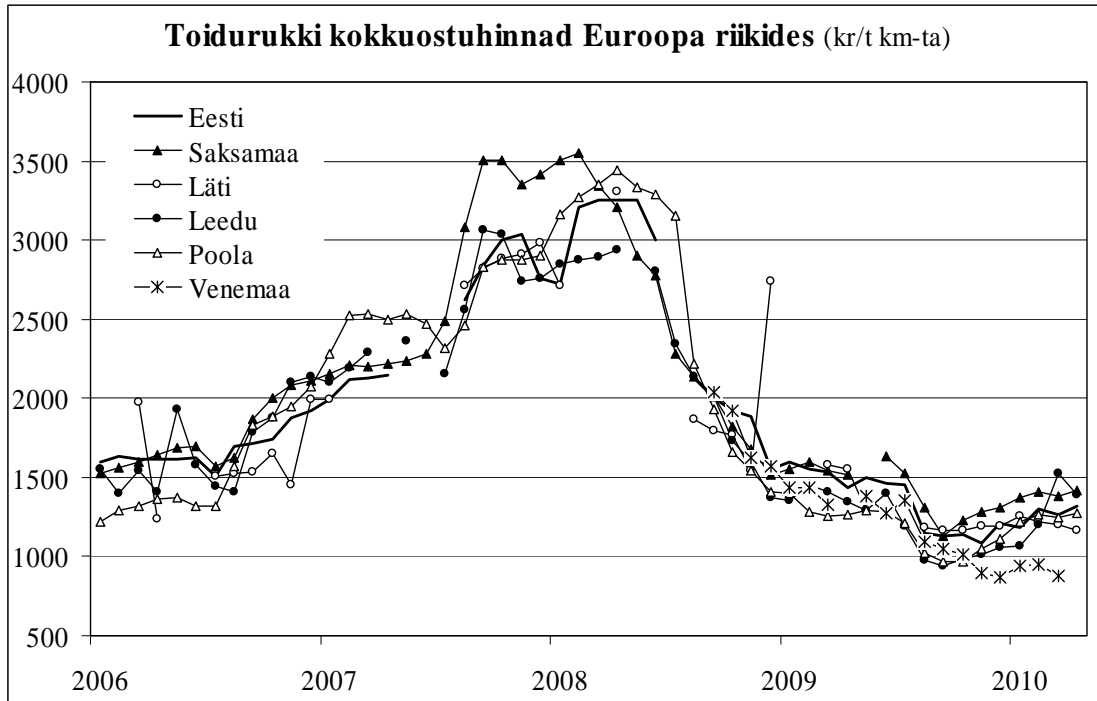
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Muutus 2009/2008, ±%
Nisu	2068	1735	1788	2391	2982	2607	-12,6
Rukis	1807	1596	1795	2207	2651	2326	-12,3
Oder	1866	1703	-	2387	2956	4028	36,3
Kaer	1736	1477	2474	1555	2907	2176	-25,1
Nisujahu	2694	2617	3056	3696	5122	4164	-18,7
Raps	3409	2980	3912	4738	8050	18262	2,3 korda

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Eestis ja naabermaades ning lähiturgudel on muutused teravilja kokkuostuhindades olnud sarnased (joonised 4-7). Kui eelmistel aastatel, hindade kiirema tõusu ja languse perioodidel olid erinevused erinevate maade hindades suuremad, siis 2009. aasta teiseks pooleks

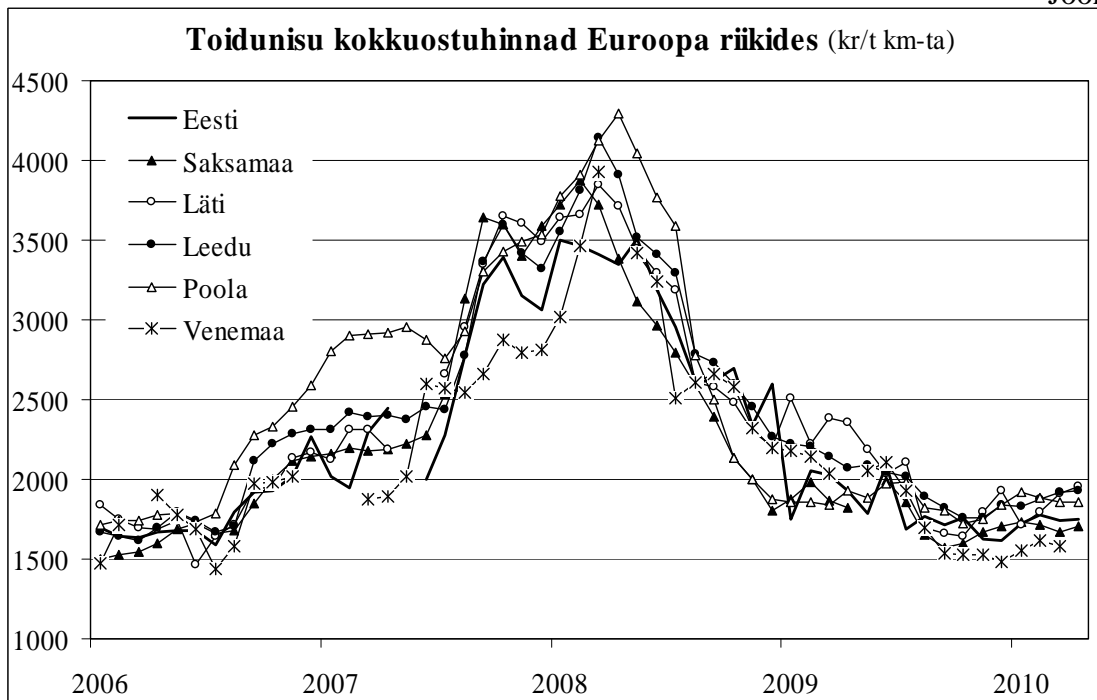
olid hinnaerinevused muutunud minimaalseiks. Kõige rohkem eristusid Venemaa hinnad, mis olid teiste maadega võrreldes madalamad. Eestis olid teravilja kokkuostuhinnad lähi-regionide hulgas keskmisel tasemel.

Joonis 4

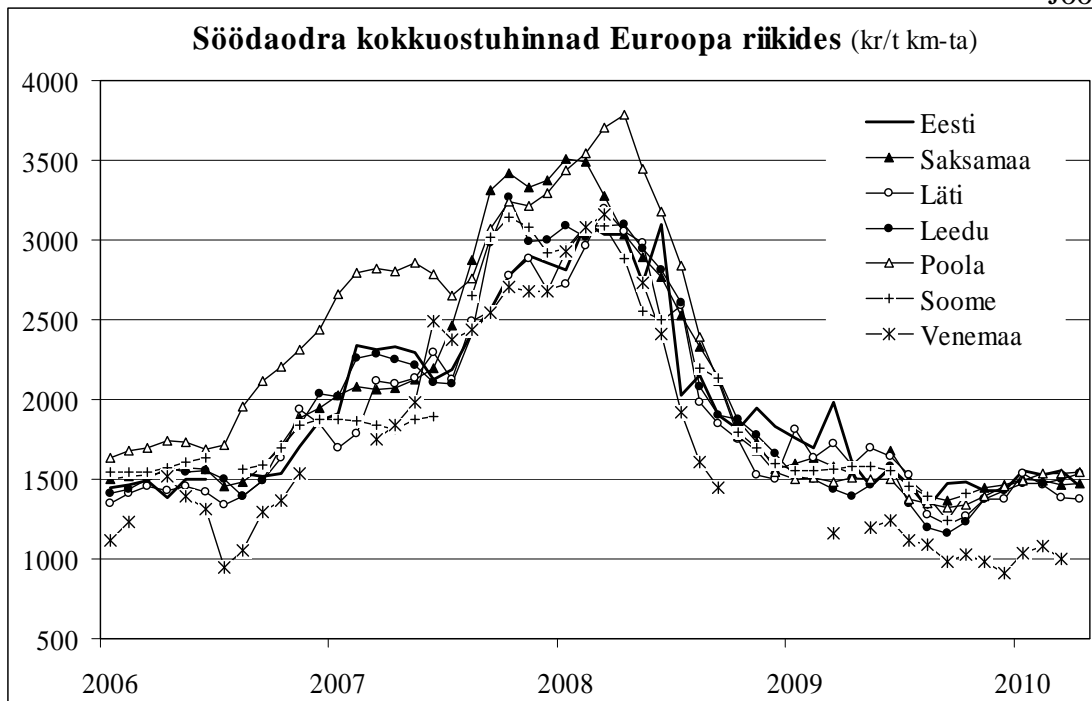
Allikad: EKI, AMISNET

Joonis 5

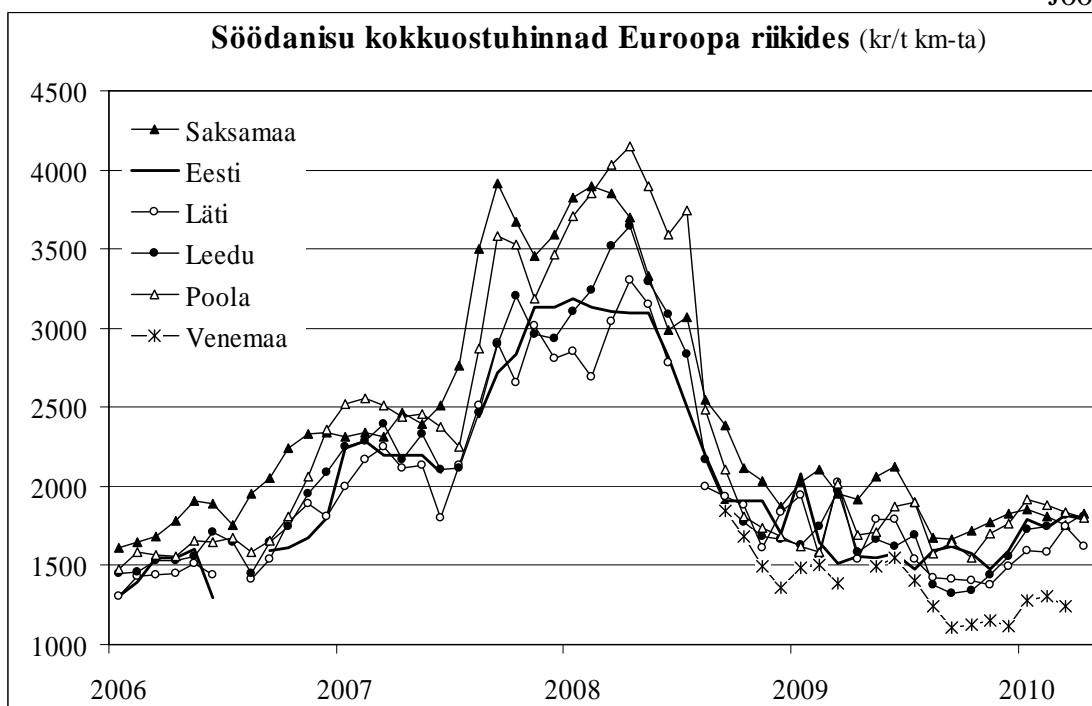

Allikad: EKI, AMISNET

Joonis 6

Joonis 7

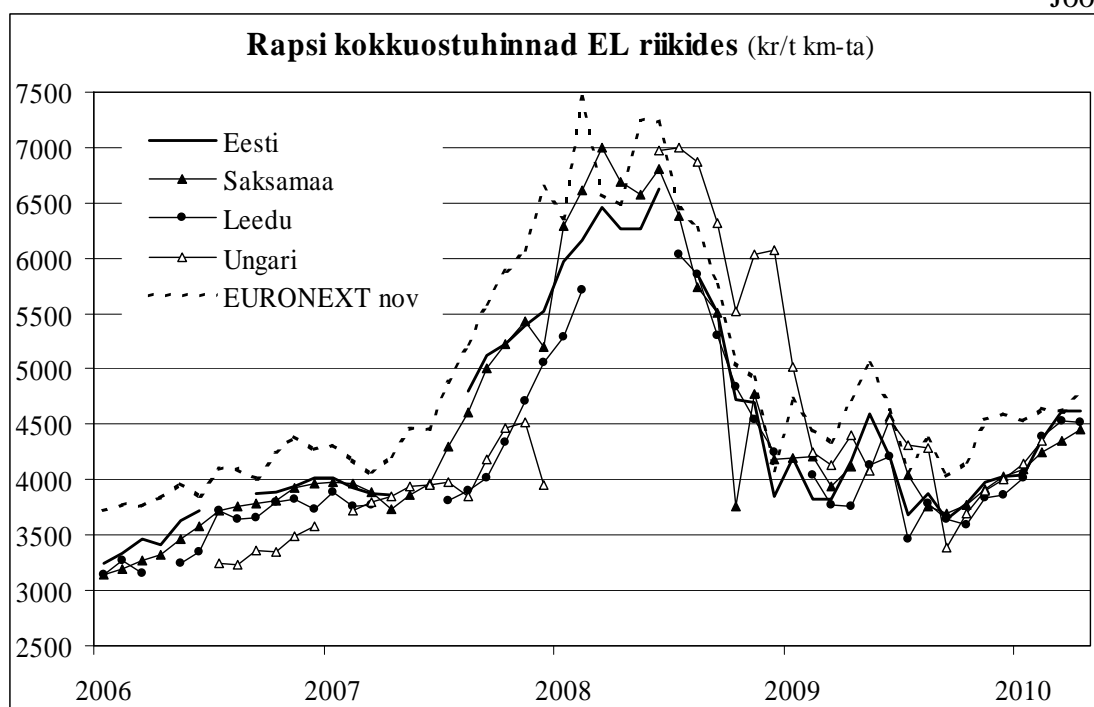

Rapsi novembrifutuuri **hind EURONEXT'i börsil** oli kõrgeim 2008. aasta veebruaris (7463 kr/t). 2009. aasta septembriks oli hind langenud madalaimale tasemele – 4025 kr/t, hinnalangus seega 46%. Edasi on börsihind liikunud valdavalt tõusutrendil ja oli 2010. aasta mais 4835 kr/t.

Eestis ja lähiregionides on **rapsi kokkuostuhinnad** järginud EURONEXT'i börsihindu, kuid valdavalt jäänud nendest veidi madalamaks (joonis 8). Rapsi kokkuostuhind saavutas

Eestis kõrgeima taseme 2008. aasta juunis (6622 kr/t) ning langes seejärel 2008. aasta detsembriks 3853 kroonini. 2009. aastal liikus rapsi hind Eestis tõusude ja langustega kergel langustrendil kuni septembrikuuni (3645 kr/t) ja edasi juba kindlalt tõusutrendil. 2010. aasta mais oli rapsi kokkuostuhind Eestis 4903 kr/t. 2009. aasta keskmine rapsi kokkuostuhind oli 22,3% madalam kui 2008. aastal (tabel 15). 2009. aasta keskmine ekspordihind oli eelmise aastaga võrreldes 26,7% madalam (tabel 16). 2008. aasta raskete ilmastikutingimustega koristusperioodi tõttu olid 2009. aastal kulutused seemneviljaks muretsetavale rapsile tavalisest suuremad. Rapsi aasta keskmine impordihind oli eelmise aastaga võrreldes 2,3 korda kõrgem seemnevilja kõrgema hinna tõttu – 88% rapsi impordikäibest kulus seemnevilja ostmiseks, seemnevilja osatähtsus imporditava rapsi koguses oli 2009. aastal 1,6 korda suurem kui 2008. aastal.

Joonis 8

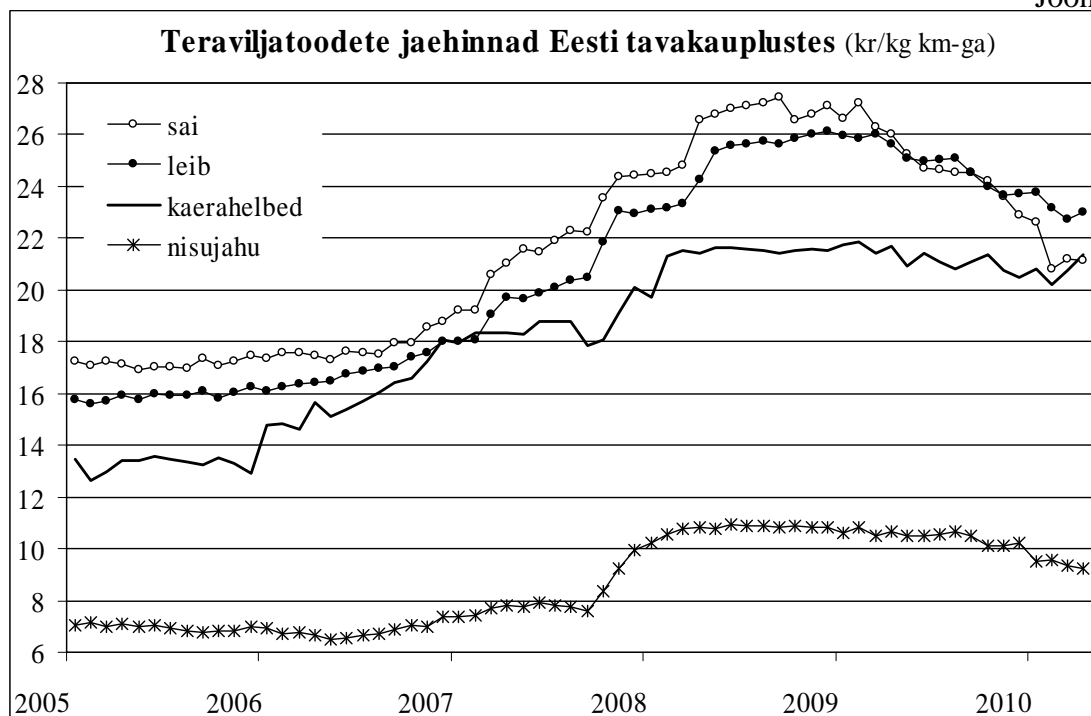

Allikad: EKI, AMISNET

Teraviljatoodete **jaehindade** tõus oli Eestis eriti kiire 2007. aastal ja 2008. aasta alguses. 2008. aasta II kvartalist hinnatõus aeglustus ning hinnad püsisid kõrgel tasemel 2008. aasta lõpuni ja veel ka 2009. aasta I kvartalis. Edasi hakkasid saia, leiva ja kaerahelveste hinnad alanema, nisujahu hind püsis stabiilsem ja hakkas alanema alles 2009. aasta viimases kvartalis (joonis 9). 2009. aasta lõpuks oli saia jaehind tavakauplustes võrreldes kõrgeima tasemega 2008. aasta septembris alanenud 16,6%, leib oli kauplustes võrreldes kõrgeima tasemega 2008. aasta detsembris odavnenud 9,3%, kaerahelbed võrreldes kõrgeima tasemega 2009. aasta veebruaris odavnenud 6,2%. Nisujahu jaehind oli kõrgeim 2008. aasta juunis ja 2009. aasta lõpuks oli see alanenud 6,2%. 2009. aasta keskmised teraviljatoodete jaehinnad olid võrreldes 2008. aastaga Tallinna tavakauplustes alanenud vähem kui Eesti tavakauplustes üldiselt. Leiva ja kaerahelveste hinnad Tallinna tavakauplustes koguni veidi tõusid. Kui tavakauplustes teraviljatooted 2009. aastal valdavalt odavnesid, siis säästu-

kauplustes (Säästumarket, Maxima) need valdavalt kallinesid, v.a sai, mis odavnes aastaga 4% (tabel 18). 2010. aasta alguses on jätkunud nisujahu odavnemine, saia, leiva ja kaerahelveste hinnalangus on aga pidurdunud.

Joonis 9

Allikas: EKI

Tabel 18

Teraviljatoodete keskmised jaehinnad Eestis (kr/kg käibemaksuga)

	2006	2007	2008	2009	2010, 5 kuud	Muutus 2009/2008, ±%	Muutus 2010,4k/ 2009, ±%
Tallinna tavakauplustes							
Leib	17.55	20.86	25.92	26.27	24.68	1,4	-6,1
Sai	17.96	22.06	27.01	25.87	21.71	-4,2	-16,1
Nisujahu	7.46	8.37	11.31	11.21	10.35	-0,9	-7,7
Kaerahelbed	18.01	20.03	22.56	22.67	22.68	0,5	0,0
Eesti tavakauplustes							
Leib	16.85	20.30	24.93	24.96	23.11	0,1	-7,4
Sai	17.78	21.84	26.32	25.09	21.35	-4,7	-14,9
Nisujahu	6.81	8.08	10.76	10.47	9.40	-2,7	-10,2
Kaerahelbed	15.87	18.53	21.35	21.22	20.69	-0,6	-2,5
Eesti säästukauplustes (Säästumarket, Maxima)							
Leib	14.46	16.96	20.81	21.19	20.07	1,8	-5,3
Sai	13.91	17.09	21.30	20.44	17.70	-4,0	-13,4
Nisujahu	3.86	5.47	9.14	9.74	8.66	6,6	-11,1
Kaerahelbed	10.35	13.93	18.94	19.24	16.84	1,6	-12,5

Allikas: EKI

Võrreldes kodumaiste teraviljatoodete jaehindu Eesti ja mitme teise Euroopa pealinna suuremates **supermarketites** (tabel 19), on näha, et hinnad Tallinnas olid 2009. aastal jätkuvalt ühed kõrgematest. Nisujahu keskmine hind oli 2009. aastal Tallinnast kõrgem vaid Riias ja Vilniuses.

Rapsiõli keskmine hind oli 2009. aastal võrreldud linnade seas kõrgeim Riias ja kalliduselt järgmine oli Tallinna kaupluste hind.

Vaid röstisaia hind Tallinnas kuulus põhjapoolse Euroopa võrdluses madalamate hulka – Tallinnast odavam oli röstisai vaid Riias ja Prahas.

Tabel 19

Kodumaiste teraviljatoodete ja toiduõli aastakeskmised jaehinnad
Euroopa pealinnade supermarketites (kr käibemaksuga)

	Nisujahu (2 kg)			Röstisai (300 g)			Rapsiõli (1 liiter)		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009	2007	2008	2009
Tallinn	16.75	21.43	21.79	9.38	11.75	10.45	21.62	29.51	30.59
Riia	15.69	22.21	22.26	6.05	7.29	8.20	23.20	33.84	33.12
Vilnius	16.12	20.10	20.26	8.25	10.80	11.09	23.44	31.57	28.59
Varssavi	15.04	12.86	14.17	11.38	10.82	11.89	17.26	18.04	18.17
Praha	9.98	15.04	11.72	8.44	10.96	8.55	18.41	25.50	23.33
Bratislava	10.30	13.55	10.70	8.39	11.43	11.18	18.79	25.93	25.12
Budapest	13.68	20.90	15.87	16.03*	27.52*	18.08*
Helsingi	14.88	20.39	19.48	18.31	19.46	18.73	20.75	29.47	30.47
Berliin	17.29	21.26	18.98	16.65	17.52	16.96	14.67*	20.47*	19.96*
Stockholm	12.99	24.41	16.35	16.61	17.65	18.13	19.95	23.96	24.95

* päevalilleõli
Allikas: EKI

Teraviljasaaduste tarbimine

Statistikaamet arvutab teravilja tarbimise **bilansimeetodil**, mis sisaldab lisaks elanike kodusele toidutarbimisele ka toitlustusfirmade poolt vahendatud toidu tarbimist. Teravilja kogutarbimise väljatoomiseks arvestatakse teraviljatooted ümber teraviljaks vastavalt sellele kui palju ühe või teise toote valmistamiseks teravilja kasutati. Bilansimeetodil leitud teraviljatoodete tarbimine Eestis on aastate jooksul näidanud jätkuvat vähenemist (joonis 10). Kui 2000-ndate aastate alguses püsis teraviljatoodete tarbimine (ümber arvestatuna terale) Eestis mitme aasta jooksul 90 ja 96 kg vahel elaniku kohta aastas, siis saagiaastaks 2006/2007 langes tarbimine 75 kg-ni. Teravilja tarbimise nii järsk vähenemine toimus peamiselt rukki ja vähemal määral nisu ja ka muu teravilja tarbimise vähenemise tõttu (tabel 20).

Saagiaastail 2007/2008 ning 2008/2009 suurenes teravilja toiduks tarbimine uuesti. Saagiaastal 2008/2009 tarbiti Eestis teraviljatooteid teraviljale ümberarvestatult 110,1 tuh tonni, mis teeb ühe elaniku kohta keskmiselt 82 kg aastas. Tarbimise suurenemine on toimunud jälle peamiselt nisu ja rukki tarbimise kasvu arvel, kuid rohkem on hakatud sööma ka teistest viljadest valmistatud tooteid.

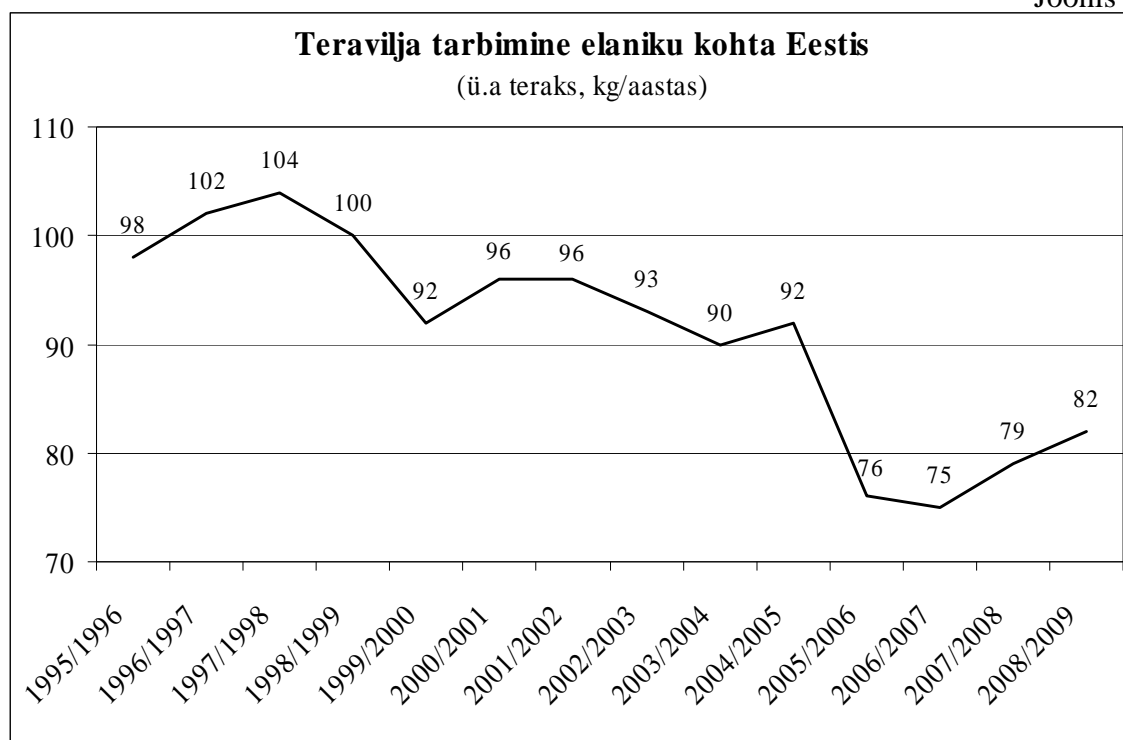
Tabel 20

Teravilja (ü.a terale) toiduks tarbimine Eestis, tuh tonnides ja kg/el (sulgudes)

	2004/2005	2005/2006	2006/2007	2007/2008	2008/2009
Teravili kokku	123,9 (92)	102,0 (76)	100,7 (75)	105,3 (79)	110,1 (82)
nisu	68,2 (51)	65,3 (49)	67,8 (51)	65,7 (49)	70,3 (52)
rukis	44,2 (33)	24,7 (18)	22,4 (17)	28,5 (21)	28,0 (21)
oder	2,9 (2)	3,2 (2)	3,1 (2)	3,4 (3)	3,7 (3)
kaer	2,0 (1)	1,8 (1)	1,8 (1)	1,6 (1)	1,8 (1)
muu teravili	6,5 (5)	7,0 (5)	5,5 (4)	6,0 (4)	6,3 (5)

Allikas: SA

Joonis 10

Allikas: SA

Bilansimeetodil arvatud nisujahu tarbimine Eestis 2009. aastal vähenes, rukkijahu tarbimine aga suurenes. Nisujahu nõudlust mõjutas eelkõige jahust kondiitritoote tarbimise vähenemine. Viimane oli üks neist tootegruppidest, mille ostud elanike ostujõu langusest tingituna märkimisväärselt vähenesid. See mõjutas oluliselt ka kogu pagaritoodete tootegrupi tarbimise langust. Ligikaudu 15% vähenes aastatagusega võrreldes ka pastatoodete tarbimine.

Tabel 21

**Teraviljatoodete toodang, import, eksport ja tarbimine (tuh t)
ning isevarustatus Eestis (%)**

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Muutus '09/'08,%
Nisujahu							
Toodang	43,9	43,0	44,4	51,8	52,4	52,7	0,6
Import	14,8	13,5	14,1	14,4	17,5	17,2	-1,7
Eksport	4,1	11,5	14,3	16,9	18,3	20,7	13,1
Tarbimine*	54,6	45,0	44,2	49,4	51,6	49,1	-4,9
Tarbimine kg/el.*	40,5	33,5	32,9	36,8	38,5	36,6	-4,9
Isevarustatus (%)	80,4	95,5	100,4	104,9	101,5	107,2	5,7%-punkti
Rukkijahu							
Toodang	19,9	20,2	20,1	20,0	20,9	22,7	8,6
Import	0,6	0,7	0,5	0,8	1,5	1,0	-33,3
Eksport	0,3	0,5	1,0	2,1	2,2	1,6	-27,3
Tarbimine*	20,2	20,4	19,6	18,7	20,2	22,1	9,4
Tarbimine kg/el.*	15,0	15,1	14,6	14,0	15,1	16,5	9,3
Isevarustatus (%)	98,5	99,1	102,6	106,8	103,5	102,6	-0,9%-punkti
Pagaritooted**							
Toodang	72,8	72,4	74,4	78,8	77,3	64,5	-16,6
Import	10,5	1,2	15,6	16,6	14,7	13,7	-6,8
Eksport	1,6	1,4	6,7	11,1	9,4	9,8	4,3
Tarbimine	81,7	72,1	83,3	84,3	82,6	68,5	-17,1
Tarbimine kg/el.	60,6	53,6	62,0	62,8	61,6	51,0	-17,2
Isevarustatus (%)	89,1	100,4	89,3	93,5	93,6	94,2	0,6%-punkti
Makaronid, pastatooted							
Toodang	0,4	0,6	0,3	0,0	0,0	0,0	...
Import	8,6	7,5	7,3	8,3	9,3	9,3	-0,1
Eksport	0,3	0,1	0,4	0,3	0,8	2,1	151,3
Tarbimine	8,7	8,0	7,2	8,0	8,4	7,1	-15,4
Tarbimine kg/el.	6,5	5,9	5,4	5,9	6,3	5,3	-15,3

* sh pagaritoodete sees kasutatud jahu

** leivad, saiad, sepikud, küpsised, vahvlid, pirukad, koogid, pitsad

Allikas: EKI arvutused

Eesti Konjunktuuriinstituudi **kaupluste sortimendiuringutest**¹ on selgunud, et vaadeldud 27-s toidukaubagrupis on kodumaiste toodete osakaal kõigi uuringus osalenud kaupluste keskmisena püsinud viimastel aastatel 63-64% ringis. 2009. aastal oli **kodumaiseid tooteid sortimendis** 64% (2008.a 63%, 2007.a 64%). Tallinnas oli kodumaise toidukauba osakaal sortimendis käesoleval aastal 53%, teistes linnades 66% ja maapiirkonnas 69%. Viimase aastaga on kauplustes kodumaise toidukauba sortiment suurenenud vaadeldud 27-

¹ Eesti toidukaupade positsioon siseturul. EKI. Mai 2009

st tootegrupist 18-s. Valik vähenes 7-s tootegrupis, sealhulgas teraviljatoodetest nisujahu ja kaerahelveste osas. Suurim kodumaise toidukauba positsiooni langus sortimendis võrreldes eelmise aastaga oli mitmendat aastat järjest kaerahelveste osas, kus kodumaiste toodete osakaal kaupluste valikus vähenes 32%-lt 23%-ni (tabel 22).

Tabel 22

Eesti kauplustes läbiviidud teraviljatoodete sortimendiuringu tulemused

	Eesti toode					Importtoode				
	Mai 2005	Mai 2006	Mai 2007	Mai 2008	Mai 2009	Mai 2005	Mai 2006	Mai 2007	Mai 2008	Mai 2009
Osatähtsus rahalises käibes (%)										
Leib	100	100	100	99	98	0	0	0	1	2
Nisujahu k/s	87	87	78	37	27	13	13	22	63	73
Küpsised	34	33	31	30	26	66	67	69	70	74
Makaronid	17	15	0	0	0	83	85	100	100	100
Kaerahelbed	80	81	74	40	20	20	19	26	60	80
Sortimendi laius (keskmine nimetuste arv kaupluses)										
Leib	40,5	38,9	38,1	37,2	38,8	0	0	0,7	0,5	0,9
Nisujahu k/s	5,1	5,4	3,7	2,7	2,2	1,1	1,1	2,3	3,9	4,0
Küpsised	25,0	26,4	30,0	28,6	29,1	62,9	59,8	62,0	61,8	61,0
Makaronid	3,6	5,6	0	0	0	37,7	39,2	42,8	45,5	47,5
Kaerahelbed	3,8	3,8	2,9	1,8	1,4	1,0	1,0	2,4	3,8	4,8
Osatähtsus pakutavas sortimendis (%)										
Leib	100	100	98	99	98	0	0	2	1	2
Nisujahu k/s	82	83	62	41	36	18	17	38	59	64
Küpsised	28	31	33	32	32	72	69	67	68	68
Makaronid	9	12	0	0	0	91	88	100	100	100
Kaerahelbed	79	79	54	32	23	21	21	46	68	77
Keskmiised hinnad (kr/kg)										
Leib	17.12	18.16	21.71	26.17	27.58	-	-	26.29	32.04	29.81
Nisujahu k/s	6.69	6.06	7.14	9.96	10.49	7.31	7.04	7.93	11.34	11.01
Küpsised	33.67	33.45	33.68	37.84	45.15	44.98	48.60	48.88	58.65	67.52
Makaronid	12.48	12.65	-	-	-	15.37	15.86	17.77	23.87	25.46
Kaerahelbed	15.35	15.33	20.44	24.33	25.20	19.52	17.61	17.78	20.60	21.50

Allikas: EKI

Vaatamata sellele, et kodumaiste toidukaupade positsioon kaupluste sortimendis paranes, jätkus teist aastat järjest Eesti toidukaupade osakaalu tuntav langus tootegrupi **rahalis** **käibes**. Uuritud 27-st tootegrupist 17-s kodumaise toidukauba positsioon halvenes ja 6-s paranes. See näitab selgelt kodumaiste toodete allajäämist hinnakonkurentsisis importkaupadele ning mujal toodetud soodsamate kaupluste kaubamärgiga toodete turupositsiooni paranemist. Suurim negatiivne muutus oli teist aastat järjest kaerahelvestel, kus kodumaiste

kaerahelveste osakaal kaupluste käibes langes viimase aastaga 20%-punkti võrra 40%-lt 20%-le (2007.a 74%; tabel 22). Kodumaiseid kaerahelbeid toodab suuremas mahus vaid AS Sangaste Linnas (lisaks mõned päris väiksed tootjad) ja hinnakonkurents is jäävad need alla odavatele Läti ja Poola kaerahelvestele. Enamus tarbijaid peavad kaerahelbeid Haljas, Kati ja Lotte Eesti toodeteks, kuid need eestipärased nimed on vaid Soomest, Poolast, Lätist, Leedust ja Ukrainast sisetoodud kaerahelvestele pakendajate poolt antud. Jätkus suur langus ka Eesti nisujahu osakaalus käibes, kus kodumaise jahu osakaal nisu müügikäibes langes aastaga 10%-punkti võrra 27%-ni (2007.a 78%).

Leiva sortiment on püsinud viimased viis aastat 37-40 tootenimetuse ringis keskmiselt kaupluse kohta. Kui varem Eestis importleiba müügil ei olnud, siis nüüd toodavad osa Eesti leivatootjaid teist aastat järjest mõningaid leibasid Lätis ning neid on antud uuringus käsitletud importtoodetena. 2009. aasta mai algul oli Eesti kauplustes keskmiselt 39 erinevat leiba piirkonna suurema toidukaupluse kohta (2008.a 37 nimetust). Tallinnas jäi leivavalik püsima möödunud aastasele tasemele - 65 nimetust kodumaist ja 2 importleiba. Teistes linnades suurenes kohaliku leiva valik ühe toote võrra 42-ni ja maapoodides 19-lt 23-ni. Lätis toodetud leiba väljaspool Tallinna igas kaupluses müügil ei olnud, seetõttu jäi importleiva valik alla ühe toote keskmiselt kaupluses. Kalleima kilohinnaga leib oli müügil Tallinnas hinnaga 73.21 kr/kg, järgnesid Pärnus ja Kuressaares müüdiv leib, mille eest tuli maksta 69.64 kr/kg. Pealinna keskmise leivakilo hinna (31.91 kr/kg) tõstab kõrgeks just kõrgema hinnaklassiga leibade suurem osakaal sortimendis kui mujal Eestis. Võrreldes 2008. aasta maiga kallines leivakilo Eestis keskmiselt 5% ja maksis 27.58 kr/kg (tabel 22).

Nisujahu sortimendis vähenes kodumaise jahu osakaal 41%-lt 36%-ni, mis on 16 aasta lõikes rekordiliselt madal tase. Kauplustes oli müügil keskmiselt 2 nimetust Eestis toodetud ja 4 sorti importjahu. Eesti jahu valiku laius on langenud 1990-ndate aastate tasemele, veel 4 aastat tagasi oli müügil 5 nimetust kodumaist nisujahu keskmiselt kaupluse kohta. Linnakauplustes oli 2009. aasta mai algul importjahu kaks korda rohkem kui kohalike tootjate jahu, maakauplustes oli nii kodumaist kui importjahu keskmiselt 2 nimetust. Kaupluste jahu müügikäibes vähenes Eesti jahu osakaal võrreldes eelmise aastaga 37%-lt 27%-ni, mis on samuti uus rekordiliselt madal tase. Alles 2004-2006. aastatel ulatus see üle 85%. 2009. aasta väga madala taseme põhipõhjuseks võib pidada eelmisel aastal kehva viljakoristus-aegset ilma, mistõttu toidukvaliteediga nisu saak jäi Eestis kasinaks. Oma mõju on ka Eestis toodetud jahu kõrgel hinnal kauplustes.

Osa tarbijaid peab aga importjahusid, mida Eestis ümber pakendatakse ja mis kannavad nime Veski Mati ja Kalev, kodumaisteks, kuid tegelikult on need pärit Leedust, Lätist, Soomest ja Saksamaalt. Saksamaal toodetud jahu osakaal sortimendis vähenes viimase aastaga 13%-ni, samas suurenes Soome jahu osakaal 32%-ni (2008.a 25%) ja Lätist sisetoodud jahu osakaal 17%-ni.

Eestis toodetud kõrgema sordi nisujahu kallines kauplustes 2008. aasta maiga võrreldes 5% (10.49 kr/kg-ni), importjahu odavnes 2,9% (11.01 kr/kg-ni). Kauplustes müügilolevast jahudest oli odavaim Lätis toodetud jahu hinnaga 8.50 kr/kg, järgnes Leedu jahu hinnaga

8.70 kr/kg, Saksa jahu hinnaga 9.50 kr/kg ning kalleim oli Soomest imporditud jahu hinnaga 13.10 kr/kg.

Küpsiste sortimendis jäi tasakaal importküpsiste ja kodumaiste toodete vahel samaks mis möödunud aastal - 32% pakutavast sortimendist oli toodetud Eestis ja 68% imporditud teistest riikidest. Müügil oli 32 nimetust kohalikku ja kaks korda enam, 68 sorti, importküpsist. Tallinna kauplustes oli sortimendis 52 nimetust kohalikke küpsiseid, nagu ka 2008. aastal, ning 96 sorti importküpsist (2008.a 112). Teistes linnades oli müügil 32 sorti kodumaiseid ja 67 importküpsiseid, maakauplustes 15 Eesti ja 38 importtoodet. Ka küpsiste müügikäibes vähenes Eesti küpsiste osakaal kõigi aegade madalaimale tasemele - 26%-ni. Enim langes Eesti toodete osakaal maapiirkonna kauplustes, kus kodumaiste küpsiste osakaal küpsiste käibes langes möödunud aasta 27%-lt 19%-ni.

Eestis toodetud küpsised kallinesid aastataguse maikuuga võrreldes 19% (keskmine hind 2009.a mais 45.15 kr/kg) ja importküpsised 15% (67.52 kr/kg). Keskmisest kõrgema kilohinnaga oli 2/3 hinnavõrdluse kaasatud täidise ja katteta küpsistest, seda nii kodumaiste kui importküpsiste puhul. Seega madalam hinnatase ei ole Eesti küpsiste puhul piisav valdava turumahu saavutamiseks, mis näitab selgelt kasutamata võimalusi tootarenduses ja turunduses.

Eestis müügilolevad **makaronid** olid imporditud 19-st riigist, kohalikku toodangut enam müügil ei ole. Sortimendis suurenes võrreldes möödunud aastaga Itaalia makaronide osakaal 29%-lt 37%-ni, vähenes Prantsuse (19%-lt 14%-ni) ja Soome (14%-lt 8%-ni) makaronide osakaal. Makaronide valik on viimasel neljal aastal kauplustes pidevalt suurenenud ning sel aastal oli kaupluses keskmiselt 47 nimetust makarone. Tallinnas, nii nagu paljude teistegi kaupade puhul, makaronide valik viimase aastaga vähenes (75-lt tootenimetuselt 68-ni). Teiste linnade kauplustes sortiment suurenes ühe toote võrra 52-ni ja maakauplustes 6 makaronisordi võrra 31 tooteni keskmiselt kaupluses. Odavaimad olid Leedus toodetud makaronid (14.80 kr/kg), mida oli müügil keskmiselt 4 nimetust kaupluse kohta. Kalleimad olid Hispaania (42.80 kr/kg) makaronid. Makaronid kallinesid Eesti kauplustes aastaga 6,7% ja maksid 2009. aasta maikuus keskmiselt 37.49 kr/kg.

Viimasel kolmel aastal on Eesti **kaerahelveste** osakaal kaupluste sortimendis pidevalt vähenenud. Müügilolevast valikust oli 2009. aasta mais kodumaiseid kaerahelbeid vaid 23% (2008.a 32%), Soome kaerahelbeid 43% (42%), Poola kaerahelbeid 5% (11%) ja Läti kaerahelbeid 29% (9%). Seega Läti kaerahelveste valik meie kauplustes oli 2009. aastal juba suurem kui kodumaiste toodete sortiment. Läti kaerahelbeid, mis on pakutavast sortimendist odavaimad (18.41 kr/kg), oli kaupluses keskmiselt 2 nimetust, Eesti kaerahelbeid 1,4. Kõige suurem valik (keskmiselt 2,7 toodet kaupluse kohta) oli aga Soomest imporditud kaerahelbeid, mis olid samas importtoodetest kalleimad – 23.64 kr/kg. Eestimaiste AS Sangaste Linnase kaerahelveste hinnatase (25.20 kr/kg) ületas ka Soomest toodud kõrgeima hinnaga importtoodete hinda, mis on ka peamiseks põhjuseks miks kodumaiste kaerahelveste osakaal kaupluste kaerahelveste müügikäibes langes möödunud aasta 40%-lt kõigi aegade rekordiliselt madalale tasemele ehk 20%-ni. Alles 2003-2006. aastatel moo-

dustasid Eesti kaerahelbed kaupluste kaerahelveste müügikäibest üle 80%. Seega nende turupositsioon on viimase paari aastaga drastiliselt nõrgenenud. Kohalikud kaerahelbed kallinesid 2008. aasta maikuuga võrreldes 3,6% ja importkaerahelbed 4,4%.

Elanike ostueelistuste uuringu² tulemuste järgi eelistavad tarbijad endiselt osta kodumaiseid toidukaupu. 2002. ja 2003. aastal oli peamiselt kodumaiste toidukaupade eelistajate osatähtsus 87% küsitletutest, kuid ühes toiduainete hindade tõusuga suurenes kauba päritoluma suhtes ükskõiksete tarbijate hulk - 2007. aastal oli kodumaise toidukauba eelistajate osatähtsus vaid 73% ja 2008. aastal 70%. Kuna 2009. aastal toidukaubad üldiselt odavnesid, sh paljud kodumaised tooted tuntavalt ning kohati enam kui importtooted, siis polnud tarbijatel põhjust oma toidu ostueelistusi kodumaise ja impordi osas muuta – endiselt oli kodumaise toidukauba eelistajate osatähtsus 70%. Jahust ja tangainetest ostis 2009. aastal peamiselt kodumaiseid tooteid 77% küsitletutest (2007.a 81%, 2008.a 76%), küpsistest, keeksidest ja kookidest 64% küsitletutest (2007.a 66%, 2008.a 62%), toiduõlist 52% küsitletutest (2007.a 57%, 2008.a 54%).

Kolmandat aastat järjest selgitati toidukaupade hindade muutuse mõju Eesti elanike toidukaupade ostu- ja tarbimisharjumustele. Majandussurutise mõjul muutis 2009. aasta jooksul 79% tarbijatest oma toidukaupade ostu- ja tarbimisharjumusi (2008.a 79%, 2007.a 76%), kusjuures 57% tegi mõningaid muutusi (2008.a 60%) ja 22% muutis harjumusi tunduvalt (2008.a 19%). Tarbijad on hakanud sagedamini toiduainete hindu vaatama (64% kõigist vastanutest) ja ostma odavamaid tooteid (49%). 2009. aastale oli iseloomulik söögivalmistamise ja toidu isekasvatamise populaarsuse tõus ning kallimate toiduainete ja söögikohtade asendamine odavamatega. Enim jälgiti hindu liha ja lihatoodete (53% vastanutest) ning piima ja piimatoodete (51%) ostmisel, pagaritoodete, leiva ja saia ostmisel nimetas hindade jälgimist oluliseks 15% vastanutest. Odavamalt püüdis leiva- ja saiatooteid osta 14% vastanutest ja kuivaineid 9%. Menüüdes asendas tavapäraseid toiduaineid odavamatega iga neljas elanik (24%, 2008.a 19%). Leiba, saia hakati ise kodus küpsetama, võileibade asemel keedeti putru, loobuti hommikuti pirukate ostmisest, ostetud kartulite asemel valiti menüüsse makaronid või hakati rohkem tangaineid kasutama.

Maailmaturg

MAAILM

Saagiaastal 2008/2009 oli teraviljasaak maailmas rekordiline kasvades eelmise saagiaastaga võrreldes 5,2%. Samal ajal oli tarbimise kasv vaid 2,2%. See oli seni pingelisele tootmise-tarbimise bilansile leevenduseks. Suurenenud pakkumine viis teraviljade hinnad tagasi buumieelsele tasemele, kohati madalamalegi.

USA Põllumajandusministeeriumi (USDA) poolt 2010. aasta mais antud hinnangute kohaselt on saagiaastal 2009/2010 **maailma teravilja toodang** 1782,3 mln tonni (koos riisiga

² Elanike toitumisharjumused ja toidukaupade ostueelistused. EKI. 2009.

2224,5 mln tonni), mida on 0,6% (koos riisiga 0,7%) vähem kui saagiaastal 2008/2009 (1792,8 mln tonni, koos riisiga 2240,7 mln tonni). Saagiaastal 2008/2009 ületas maailma teravilja toodang **teravilja tarbimise maailmas** kõigi viljade osas (tabel 23). Saagiaastal 2009/2010 peaks seniste hinnangute kohaselt teravilja kogutoodang katma kogutarbimise, kuid seda mitte kõigi viljade osas – kaera-, maisi- ja riisitoodangud jäävad tarbimise vajadustest veidi väiksemaks.

USDA hinnangute kohaselt kujuneb maailma teraviljatoodangu suuruseks 2010/2011. saagiaastal 1801,9 mln tonni (koos riisiga 2261,6 mln t) ning tarbimise mahuks 1792,4 mln tonni. Tootmine ületab tarbimist vaid nisu ja maisi osas. Ka riisitoodangu maht jääb prognooside kohaselt nõudlusest väiksemaks.

Tabel 23

Teravilja ja õlitaime seemnete tootmine ja tarbimine maailmas (mln t)

	Tootmine			Tarbimine			Jäägid		
	2008/ 2009	2009/ 2010	2010/ 2011*	2008/ 2009	2009/ 2010	2010/ 2011*	2008/ 2009	2009/ 2010	2010/ 2011*
Teravili	1792,8	1782,3	1801,9	1722,3	1750,9	1792,4	358,7	390,1	399,6
sh nisu	683,1	680,0	672,2	642,5	651,7	667,5	165,1	193,4	198,1
rukis	17,3	17,2	15,8	16,4	16,9	16,1	2,5	2,8	2,5
oder	155,2	148,8	143,0	144,4	143,2	145,3	30,9	36,5	34,2
kaer	26,1	24,2	24,5	24,5	24,9	24,6	4,9	4,3	4,1
mais	798,0	808,6	835,0	782,0	808,9	827,9	147,4	147,0	154,2
Riis	447,9	442,2	459,7	437,7	442,6	453,4	90,7	90,3	96,6
Õli- taimede seemned	397,2	437,8	440,0	401,8	416,0	436,0	56,2	75,5	77,3
sh raps	57,9	59,4	60,4	54,9	59,5	61,1	6,7	6,5	5,8

* esialgne

Allikas: USDA, mai 2010

USDA 2010. aasta mais väljaantud raporti kohaselt on 2010. aasta prognoositav **maailma nisutoodang** 672,2 mln tonni, tarbimine 667,5 mln tonni, aasta lõpuks koguneb varusid 198 mln tonni. Võrdluseks IGC mai raporti kohaselt prognoositakse nisutoodanguks 660 mln tonni, tarbimiseks 654 mln tonni ja varude suuruseks 201 mln tonni. Piirkondadest suureneb nisutoodang ainult EL-is. USA-s Kanadas, Austraalias, Argentiinas, Venemaal ja Ukrainas nisusaak 2010. aastal väheneb ning Kasahstanis jääb eelmise aastaga samale tasemele.

Maailmas on nisu hinnad küllaltki heade saagiprognoside tõttu jätkanud langemist, hinnavahe vahemik maailma erinevates piirkondades on 160-251 USD/t. Nisu hind EL-is on euro odavnemisega tõusnud, kuid see on ikkagi madalam kui Põhja-Ameerikas. Võtmeteguriks nisu hindade kujunemisel loetakse nisu varusid peamistel eksportööridel (Austraalia, Kanada, EL, Argentiina, USA). Venemaa ja Ukraina varud prognooside järgi vähenevad ning see lisab ekspordivõimalusi Kasahstanile.

USDA mai raporti kohaselt on 2010/2011 turustusaastal **maisitoodang maailmas** 835 mln tonni, tarbimine 828 mln tonni, varud kasvavad 154,2 mln tonnile.

Võrdluseks: IGC aprilli raporti kohaselt on 2010. aastal maisi saak maailmas 822 mln tonni, tarbitakse 826 mln tonni ning aasta lõpu varud vähenevad sellega 142 mln tonnini. Maisitootmine suureneb USA-s, Ukrainas ja EL-is, väheneb aga Brasiilias ja Argentiinas. Maisi ekspordihinnad on seoses prognooside avaldamisega hakanud langema, ulatudes Argentiinas 168 USD/t-ni, Brasiilias 116 USD/t-ni ja USA-s 167 USD/t-ni. EL-is sellest hoolimata hinnatõus jätkus.

Odratoodang maailmas on USDA prognooside kohaselt saagiaastal 2010/2011 143,0 mln tonni, tarbimine 145,3 mln tonni. Seega vähenevad aasta lõpu varud 34,2 mln tonnini.

Odra hind EL-is on tõusnud (107 EUR/t-ni Prantsusmaal, 114 EUR/t-ni Ühendkuningriikides) ja Musta mere piirkonnas 116 EUR/t-ni.

Maailma riisitoodanguks prognoositakse 2010/2011. saagiaastal 459,7 mln tonni, mis on 4% aastatagusest rohkem. Riisitarbimine peaks tõusma 450,7 mln tonnini ehk aastaga 2,3%. Maailmaturul müüakse riisi 31,4 mln tonni ehk 5,9% rohkem ja varusid koguneb 96,6 mln tonni ehk 9% rohkem kui eelmisel saagiaastal.

Maailma riisiturk on rahulik, hinnad on viimasel ajal stabiliseerunud. Tais ei mõjutanud poliitilised meelevaldused riisi eksporditi. Indias ja Pakistanis on eesootava mussooni perioodil prognoositud soodsat ilma. Filipiinidel, Malaisias ja Indoneesias võib jätkuv kuiv ilm teha kahju saagile, mis võib omakorda suurendada importi.

Nõudlus **rapsiseemnete** maailmas kasvab jätkuvalt. USDA andmetel toodeti maailmas 2009/2010. saagiaastal rapsiseemet kokku 59,4 mln tonni. Seda oli 2,6% rohkem kui eelmisel saagiaastal (57,9 mln t). Samal ajal rapsiseemne tarbimine maailmas kasvas 54,9 mln tonnilt 59,5 mln tonnini, aastalõpu varud aga vähenesid 6,7 mln tonnilt 6,5 mln tonnini. Saagiaastal 2010/2011 kasvab rapsiseemne tootmine USDA prognooside kohaselt 60,4 mln tonnini, tarbimine aga 61,1 mln tonnini, mis vähendab aastalõpu varusid veelgi (tabel 23).

IGC hinnangul on **USA-s** talinisu olukord ja kvaliteet käesoleval aastal parem kui aasta tagasi, kevadkülvigi on edenened hästi. Kokku on nisu külvipind vähenemas ning prognooside järgi peaks niusaagi langus ulatuma 8%-ni võrreldes eelmise aastaga (saak kokku seega 54 mln tonni).

Madalate teravilja kokkuostuhindade tõttu on **Kanadas** tänavu oodata niusaagi 9%-list langust. Eelmisel aastal toodeti Kanadas 26,5 mln tonni nisu, kuid tänavu peaks see lange-ma 24 mln tonnini. Kuigi see on viimase 3 aasta väikseim saak, jääb see siiski viimase 10 aasta keskmisele tasemele. Kanada nisuvarud on vähenenud 6,5%, odravarud 11%.

2009. aastal eksporditi **Ukrainast** teravilja 25,2 mln tonni. 2010. aastaks prognoositakse selle langust 22 mln tonnini. 2010. aasta maisi pinnaks arvestatakse 2,7 mln ha. Analüütikute andmetel võib ebasoodsate talvitingimuste tõttu eelmise aastaga võrreldes talivilja saak olla 15% võrra väiksem. Ukrainas on 2010. aasta teraviljatoodangu kohta praegu käibel kaks prognoosi: saak peaks tulema 46-47 mln tonni või teise variandina 43-45 mln tonni. 2009. aastal oli Ukrainas teraviljatoodang kokku 46 mln tonni.

Venemaal prognoositakse talivilja kaoks 2 mln ha ehk 13% võrreldes eelmise aastaga. See avaldab ka mõju 97 mln tonnisele planeeritud saagile ning uued prognoosid on seatud 84-89 mln tonnile. Osad eksperdid julgevad ennustada ka üle 100 mln tonnist saaki.

Argentiinas on 3,4 mln ha kasvanud maisist koristatud vähemalt 74%, kogu saagiks prognoositakse 21 mln t.

Austraalias prognoositakse 2009/2010. saagiaasta nisusaagiks 21,7 mln tonni. Põua tõttu ei saadud nii suurt saaki kui loodeti, kuid see oli siiski suurem kui viimase 5 aasta keskmine.

EUROOPA LIIT

Cocerali hinnangute järgi (antud 2010. aasta märtsis) oli EL-27 **teraviljasaak** 2009. aastal 293,4 mln tonni (2008.a 309,9 mln t). Kasvupind oli eelmisest aastast 2,9% väiksem ja saagikus alanes 2,5%. Vähenesid kõigi viljade saagid peale rukki, tritiku ja segavilja.

Saagiaastal 2009/2010 on EL **importinud** 7,2 mln tonni teravilja (eelmisel saagiaastal 10,4 mln tonni), sellest 3,0 mln tonni moodustab nisu (5,6 mln tonni), 2 mln tonni kõvanisu (1,1 mln tonni), 2,1 mln tonni mais (3,2 mln tonni) ning 0,1 mln tonni oder (0,3 mln tonni).

Eksport oli kokku 20,6 mln tonni (eelmisel saagiaastal 27,7 mln tonni), sellest 17,5 mln tonni pehmet nisu koos nisujahuga (21,2 mln tonni), 0,9 mln tonni otra (3,3 mln tonni), 0,8 mln tonni kõvanisu (1,4 mln tonni) ja 1,1 mln tonni maisi (1,6 mln tonni). EL on olnud maailmas suurim odra eksportija, müües seda Saudi-Araabiasse. Venemaa ja Ukraina on aga hakanud otra tootma suuremas koguses ja odavamalt ning neil on ka logistiline eelis Saudi-Araabia turu suhtes.

Prognoosid 2010. aastaks näitavad EL-27 teravilja kasvupinna langust 57,1 mln ha-ni (-1,9% võrreldes 2009. aastaga), keskmise saagikuse langust 5040 kg/ha-ni (-0,2%) ja kogusaagi vähenemist 287,4 mln tonnini (-2,0%). Kasvavad nisu, kaera ja maisi kasvupinnad (vastavalt +1,7%, +1,2% ja +2,5%), teiste viljade pinnad vähenevad. Prognoositakse vaid nisu ja maisi saakide suurenemist võrreldes eelmise aastaga (vastavalt +2,1% ja +0,8%). Enim väheneb rukki saak (-13,9%), segavilja saak väheneb 12%, kõvanisu ja odra saak jääb ligi 9% mullusest väiksemaks.

Sekkumiskokkuostu on EL-is 2010. aasta mai seisuga kokku pakutud 5,75 mln tonni vilja, millest valdav osa oli mais. Veidi oli Ungari, Soome ja Slovakkia sekkumisladudes ka nisu. Pakkumismenetluses on 1,88 mln tonni. Eestis oli mai lõpuks pakutud 81,2 tuh tonni teravilja, millest pakkumismenetluses oli 16,4 tuh tonni.

Taimede areng on sellel aastal olnud üsna aeglane ja hiline võrreldes varasemate aastatega. Kesk-Euroopas on mai olnud äärmiselt jahe, samal ajal on Ida-Euroopa olnud üsna soe.

Tabel 24

EL-27 teravilja ja rapsi saagid ja prognoosid

Pind tuhat ha		2008	2009	2010	Muutus
Saagikus ts/ha				prognoos	2010/2009
Saak tuhat t					± %
NISU	pind	23371	22821	23219	1,7
	saagikus	60,3	57,3	57,5	0,3
	saak	140868	130690	133474	2,1
DURUM	pind	3161	2896	2800	-3,3
	saagikus	30,3	29,4	27,7	-5,8
	saak	9585	8524	7763	-8,9
ODER	pind	14577	13959	12644	-9,4
	saagikus	45,0	44,5	44,7	0,4
	saak	65623	62073	56580	-8,8
MAIS	pind	8741	8388	8594	2,5
	saagikus	69,3	68	66,9	-1,6
	saak	60535	57070	57520	0,8
RUKIS	pind	2752	2759	2596	-5,9
	saagikus	33,5	35,6	32,5	-8,7
	saak	9216	9817	8449	-13,9
KAER	pind	2975	2840	2873	1,2
	saagikus	29,2	29,3	28,5	-2,7
	saak	8688	8319	8176	-1,7
SEGAVILI	pind	1620	1585	1486	-6,2
	saagikus	27,3	29,7	27,9	-6,1
	saak	4424	4711	4142	-12,1
TRITIK	pind	2679	2888	2840	-1,7
	saagikus	41,0	42,1	39,7	-5,7
	saak	10991	12152	11285	-7,1
KOKKU	pind	59876	58136	57052	-1,9
	saagikus	51,8	50,5	50,4	-0,2
	saak	309930	293356	287389	-2,0
RAPSISEEME	pind	6166	6482	6808	5,0
	saagikus	30,9	32,9	30,5	-7,3
	saak	19023	21325	20773	-2,6

Allikas: COCERAL märts 2010

Suuremaid saagikadusid liigniiskuse tõttu on oodata Poolas, Slovakkias, Tšehhis ja kohati ka Põhja-Itaalias ja Ida-Saksamaal. Balti riikides tervikuna tuleb saak Euroopa Komisjoni hinnangul rahuldav, kohati hea saagikus, eriti rapsi puhul.

EL-27 rapsiseemne toodang oli saagiaastal 2009/2010 21,3 mln tonni ehk 12,1% suurem kui eelmisel saagiaastal (19 mln tonni). Saagiaastaks 2010/2011 prognoosib COCERAL 2,6%-list saagi vähenemist 20,8 mln tonnini. Seda peamiselt saagikuse 7,3%-lise vähenemise tõttu, kasvupind suureneb 5% 6,8 mln ha-ni.

Soomes on 2010. aastal teravilja kasvupind 1,0 mln ha, mis on 15 viimase aasta väikseim (-14% võrreldes eelmise aastaga). Enim on vähenenud odra ja kaea kasvupinnad. Samas õlikultuuride kasvupind suureneb oluliselt kokku 75 tuh ha-ni. Käesoleval aastal rüpsi kasvupind kahekordistub eelmise aastaga võrreldes, ka rapsipind on rekordiliselt suur.

Rootsis prognoositakse 2010. aastaks teravilja saagi langust 15% 5,2 mln tonnilt 4,4 mln tonnile. Saagi vähenemise põhjuseks on teravilja hallitushaigused ning rapsi ja rüpsi külvi-pinna laiendamine. Teravilja kasvupind väheneb Rootsis 2010. aastal 7,4% ehk 78 tuh ha võrra. Enim väheneb rukki ja tritiku kasvupind (vastavalt 31% ja 30%). Enim suureneb aga suvinisu kasvupind (+38%). Rapsi ja rüpsi kogu kasvupinnaks prognoositakse 2010. aastal üle 100 tuh ha (kuni 109 tuh ha), mis on peale 1995. aastat rekordiline tase.

Teist aastat järjest suureneb Rootsis ka liblikõieliste kasvupind, käesoleval aastal suureneb see 30-40% 45,7 tuh ha-ni. Peamiselt suureneb see herneste kasvupinna laiendamise tõttu (+10,6 tuh ha).

Kokkuvõte

Statistikaameti andmete järgi oli 2009. aasta **teravilja** kogusaak Eestis 879 tuhat tonni, mis on 1,7% suurem kui 2008. aastal. Teravilja kasvupind suurenes 2,2%, kuid saagikus vähenes 0,5%. **Rapsi** kasvupind suurenes Eestis 4,9%, saagikus suurenes 16,4% ning saagi suuruseks kujunes 2009. aastal 135,7 tuhat tonni (23,3% rohkem kui 2008.a).

2009. aastal oli teravilja ja teraviljatoodete põhieksport koguliselt **ümber arvestatuna teraks** 243 tuhat tonni, mis on 17,6% vähem kui 2008. aastal. Põhiimport vähenes 2009. aastal võrreldes 2008. aastaga 23,5% 137 tuhande tonnini.

Teravilja **ekspordikäive** oli 2009. aastal 937,4 mln krooni ehk 23,9% väiksem kui 2008. aastal (1231,2 mln kr). **Importikäive** vähenes 1508,8 mln kroonilt 2008. aastal 1220,2 mln kroonini 2009. aastal ehk 19,1%. Seega teravilja ja teraviljasaaduste väliskaubanduse negatiivne saldo suurenes -277,6 miljonilt kroonilt 2008. aastal -282,8 miljoni kroonini 2009. aastal.

Teravilja hinnad maailmaturul hakkasid pärast 2008. aasta esimeseks poolaastaks saavutatud kõrgeimat taset langema. Lisaks headele saakidele soodustasid maailmaturul langustendentsi ka euro-dollariga kursi muutused, toornafta hinna ning laevaveo hindade langus. Üldise majanduslanguse tingimustes alanesid teravilja hinnad maailmaturul 2008. aasta teisel poolaastal kiiremini kui olid tõusnud. Langus jätkus ka 2009. aastal.

Sarnaselt maailmaturu hindadega jätkus 2009. aastal ka Eestis 2008. aastal alanud teravilja **kokkuostuhindade** langus, kuid langustempo aeglustus. 2009. aasta sügiseks alanesid enamiku viljade hinnad buumiaegse tõusu eelsele tasemele, mõne vilja osas madalamalegi. 2009. aasta IV kvartalis muutusid hinnad stabiilsemaks. Madalaimad olid hinnatasemed osal viljadest augustis, osal novembris või detsembris. Edasi on kokkuostuhinnad vahepealsete tõusude ja langustega liikunud tõusutrendil, mis on jätkunud ka 2010. aasta alguskuudel. Teravilja keskmised kokkuostuhinnad olid Eestis 2009. aastal olenevalt viljast kuni poole madalamad kui 2008. aastal. Toiduteravilja hindade langus võrreldes eelmise aastaga oli 43%...50%, söödaviljadel 23%...39%.

Rapsi kokkuostuhind saavutas Eestis kõrgeima taseme 2008. aasta juunis (6622 kr/t) ning langes seejärel 2008. aasta detsembriks 41,8% (3853 kr/t-ni). 2009. aastal hinnalangus aeglustus (septembriks -5,4%). Edasi liikus rapsi hind Eestis juba kindlalt tõusutrendil. 2009. aasta keskmine rapsi kokkuostuhind oli 22,3% madalam kui 2008. aastal.

Teraviljatoodete **jaehinnad** püsisid suhteliselt stabiilselt kõrgel tasemel 2008. aastal ja ka 2009. aasta I kvartalis. Edasi hakkasid saia, leiva ja kaerahelveste hinnad alanema, nisujahu hakkas kauplustes odavnema 2009. aasta viimases kvartalis. 2009. aasta lõpuks oli saia jaehind tavakauplustes langenud võrreldes kõrgeima tasemega 16,6%, leival 9,3%, kaerahelvestel 6,2% ja nisujahul 6,2%. 2010. aasta alguses on jätkunud nisujahu odavnemine, saia, leiva ja kaerahelveste hindade langus kauplustes on aga pidurdunud.

2000-ndate aastate alguses püsis **teraviljatoodete tarbimine** (ümber arvestatuna terale) Eestis mitme aasta jooksul 90 ja 96 kg vahel elaniku kohta aastas. Saagiaastaks 2006/2007 langes tarbimine 75 kg-ni, peamiselt rukki, vähemal määral nisu ja muu teravilja tarbimise vähenemise tõttu. Saagiaastal 2008/2009 tarbiti Eestis teraviljatooteid 110,1 tuhat tonni ja inimese kohta 82 kg. Tarbimise suurenemine on toimunud nüüd peamiselt nisu ja rukki tarbimise kasvu arvel.

2009. aastal nisujahu tarbimine Eestis vähenes 5%, pagaritoodete tarbimine langes 17% ja pastatoodete tarbimine oli ligikaudu 15% aastatagusest väiksem. Kuid rukkijahu kasutamine 2009. aastal suurenes 9%.

USA Põllumajandusministeeriumi (USDA) poolt 2010. aasta mais antud hinnangute kohaselt on saagiaastal 2009/2010 **maailma teravilja toodang** 1782,3 mln tonni (koos riisiga 2224,5 mln tonni), mida on 0,6% (koos riisiga 0,7%) vähem kui saagiaastal 2008/2009 (1792,8 mln tonni, koos riisiga 2240,7 mln tonni). Saagiaastal 2008/2009 ületas maailma teravilja toodang **teravilja tarbimise maailmas** kõigi viljade osas. Saagiaastal 2009/2010 peaks seniste hinnangute kohaselt teravilja kogutoodang katma kogutarbimise (1750,9 mln t), kuid seda mitte kõigi viljade osas – kaera, maisi ja riisi toodangud jäävad tarbimise vajadustest veidi väiksemaks.

USDA hinnangute kohaselt kujuneb maailma teraviljatoodangu suuruseks saagiaastal 2010/2011 1801,9 mln tonni (koos riisiga 2261,6 mln t) ning tarbimise mahuks 1792,4 mln tonni. Tootmine ületab tarbimist vaid nisu ja maisi osas. Ka riisitootmise maht jääb prognooside kohaselt tarbimise vajadustest väiksemaks.

USDA andmetel toodeti maailmas 2009/2010. saagiaastal **rapsiseemet** kokku 59,4 mln tonnini, mida oli 2,6% rohkem kui eelmisel saagiaastal (57,9 mln t). Samal ajal rapsiseemne tarbimine maailmas kasvas 54,9 mln tonnilt 59,5 mln tonnini, aastalõpu varud aga vähenesid 6,7 mln tonnilt 6,5 mln tonnini. Saagiaastal 2010/2011 kasvab rapsiseemne tootmine USDA prognooside kohaselt 60,4 mln tonnini, tarbimine aga suureneb 61,1 mln tonnini, mis vähendab aastalõpu varusid veelgi.

Cocerali hinnangute järgi (antud 2010. aasta märtsis) oli EL-27 **teraviljasaak** 2009. aastal 293,4 mln tonni (2008.a 309,9 mln t). Kasvupind oli eelmisest aastast 2,9% väiksem ja saagikus alanes 2,5%. Vähenesid kõigi viljade saagid peale rukki, tritiku ja segavilja.

Prognoosid 2010. aastaks näitavad EL-27 teravilja kasvupinna langust 57,1 mln ha-ni (-1,9% võrreldes 2009. aastaga), keskmise saagikuse langust 5040 kg/ha-ni (-0,2%) ja kogusaagi vähenemist 287,4 mln tonnini (-2,0%). Prognoositakse vaid nisu- ja maisisaakide suurenemist võrreldes eelmise aastaga (vastavalt +2,1% ja +0,8%). Enim väheneb rukki saak (-13,9%), segavilja saak väheneb 12%, kõvanisu ja odra saagid ligi 9%.